

Florek, Marek / Libera, Jerzy

Zabytki archeologiczne z odkryć przypadkowych z Wyżyny Sandomierskiej (woj. świętokrzyskie)

Archeologia Polski Środkowowschodniej 9, 309-337

2007

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Marek Florek, Jerzy Libera

Zabytki archeologiczne z odkryć przypadkowych z Wyżyny Sandomierskiej (woj. świętokrzyskie)

Wstęp

Znalezione przypadkowo zabytki archeologiczne, czy to pozostające w prywatnych kolekcjach, czy też przekazane do muzeów, urzędów konserwatorskich bądź placówek naukowo-badawczych, mimo najczęściej braku informacji na temat kontekstu, w jakim zostały odkryte, mogą stanowić również wartościowe źródło do poznania przeszłości. Nawet, jeśli ich indywidualna wartość naukowo-poznawcza jest niewielka, wskazują one na istnienie na jakimś terenie stanowisk archeologicznych, często niszczone. Stąd oczywista potrzeba opracowywania i systematycznego publikowania takich zabytków, zarówno pojedynczych, jak i zebranych w kolekcje. Szczególnie ważne wydaje się publikowanie zabytków znajdujących się w zbiorach prywatnych bądź różnego rodzaju kolekcjach paramuzealnych (w szkołach, domach kultury, itd), łatwo ulegających rozproszeniu. Często bowiem taka publikacja jest jedyną informacją o znalezionych niegdyś a później zaginionych bądź rozproszonych zabytkach.

Zabytki archeologiczne pochodzące z odkryć przypadkowych bądź nieprofesjonalnych poszukiwań powierzchniowych na terenie Wyżyny Sandomierskiej, o których informacje trafiają bądź do służb konserwatorskich, bądź innych placówek archeologicznych od kilkunastu lat autorzy starają się sukcesywnie publikować (por. B. Bargieł, M. Florek 1990; M. Florek 1993; 1995; 1998; J. Libera 1994). W poniższym opracowaniu prezentujemy zabytki, jakie zostały znalezione na tym terenie (ryc. 1) między 1990 a 2005 rokiem – w różnych okolicznościach – i zostały udostępnione do opracowania w ostatnich latach.

Powiat opatowski

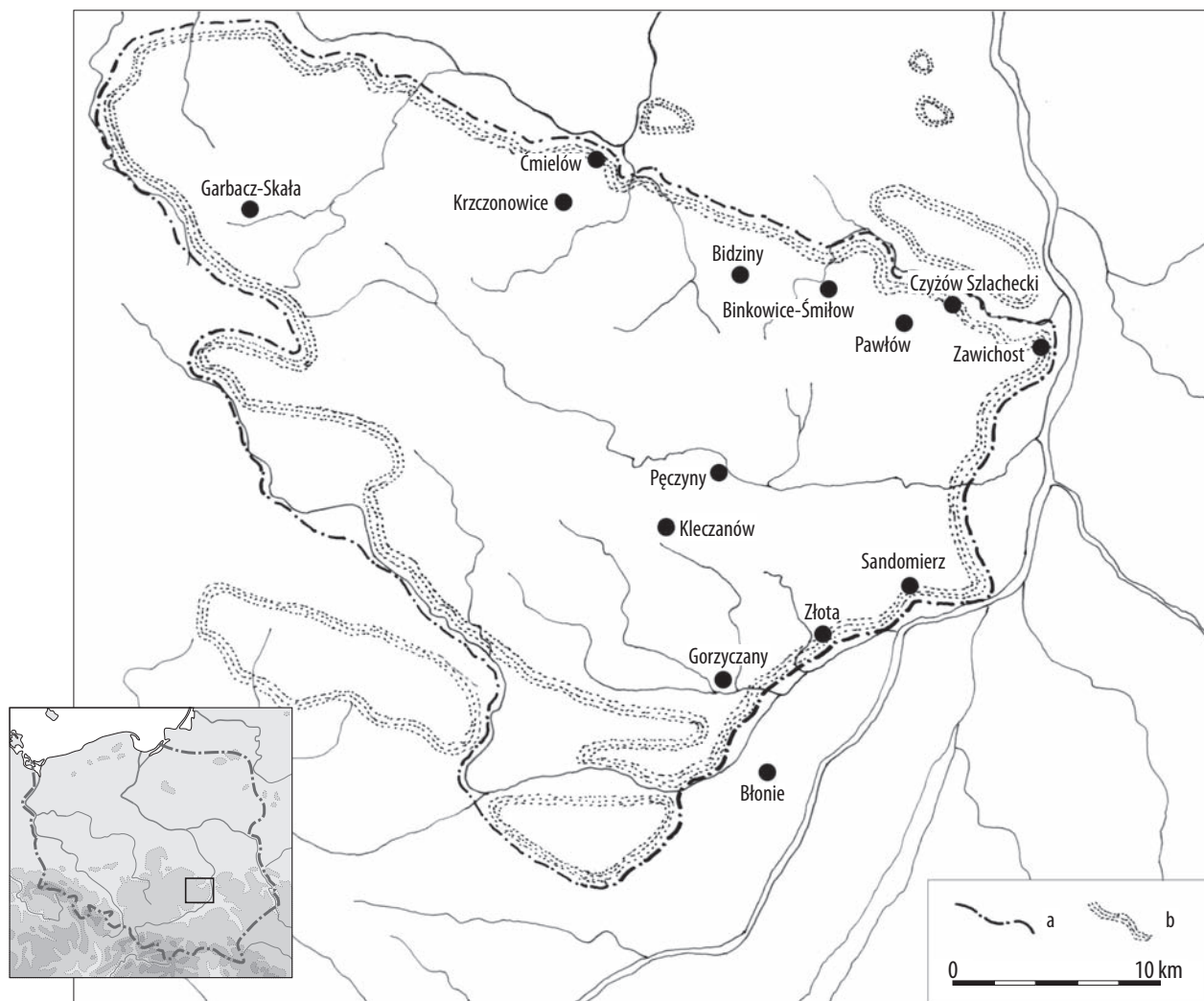
Bidziny, gm. Wojciechowice

Dyrektor Gimnazjum w Bidzinach przekazał do opracowania następujące zabytki archeologiczne znalezione przez mieszkańców tej miejscowości złożone w szkolnej Izbie Pamięci:

1. **obtup** – stosunkowo dużych rozmiarów rozbita konkracja obrobiona w pełni na jednej powierzchni oraz częściowo na przeciwległej pojedynczymi dużymi daleko zachodzącymi dośrodkowymi odbiciami; w obrysie płaszczyznowym podowalny; w przekrojach poprzecznym i wzdłużnym – soczewkowaty; maksymalne wymiary: długość 170 mm, szerokość 112 mm, grubość 60 mm; waga 1080 g; krzemień ożarowski (ryc. 2); chronologia: epoka brązu – kultura mierzanowicka;

2. **graca** – średniej wielkości okaz o pełnej dwustronnej obróbce; w obrysie płaszczyznowym trapezowaty; w przekroju poprzecznym soczewkowaty, wzdłużnym klinowaty; lekko półkolisty obuch płaszczyznowy uformowany kilkoma odbiciami z częściowo zachowaną naturalną płaszczyzną; ostrze ukształtowane serią odbić (pod dużym kątem) na jedną stronę, na przeciwległej płaszczyźnie uformowane odbiciem pararylcowym (do połowy długości); najbardziej wyniesione granie oraz płaszczyzny partii ostrza noszą ślady otarć, brak ich natomiast na krawędzi ostrza, które najprawdopodobniej została wtórnie załuskana; maksymalne wymiary: długość 100 mm, szerokość ostrza 65 mm i obucha 50 mm, grubość 24 mm; waga 240 g; krzemień pasiasty (ryc. 3: 1); chronologia: epoka brązu – kultura mierzanowicka;

3. **półwytwór siekiery** – średniej wielkości okaz w pełni obrobiony dwustronnie serią dośrodkowych odbić; w obrysie płaszczyznowym bardzo regularny

Ryc. 1. Lokalizacja miejscowości pochodzenia zabytków. Oznaczenia: a – granica Wyżyny Sandomierskiej; b – zasięg zwartej pokrywy lessowej. Opracowali: M. Florek, M. Juran.

Fig 1. Locations of the artefacts' origin. Legend: a – boundary of the Sandomierz Upland; b – range of a compact loess layer. Edited by M. Florek. M. Juran.

– owalny; w przekrojach poprzecznym i wzdłużnym – soczewkowaty; krawędzie ostrza i obuchu – półkoliste; maksymalne wymiary: długość 107 mm, szerokość 45 mm, grubość 24 mm; waga 145 g; krzemień pasiasty (ryc. 3: 2); chronologia: epoka brązu – kultura mierzanowicka;

4. półwytwór siekiery – średniej wielkości okaz w pełni obrobiony dwustronnie serią dośrodkowych odbić; w obrysie płaszczyznowym owalny; w przekroju wzdłużnym soczewkowaty; przekrój poprzecznym jest zróżnicowany – przy obuchu i ostrzu soczewkowaty, środkowa część korpusu na jednym boku posiada zachowaną zeolizowaną powierzchnię umiejscowioną prostopadle w stosunku do płaszczyzn ścianek czołowych; krawędzie ostrza i obuchu – półkoliste; maksymalne wymiary: długość 115 mm, szerokość

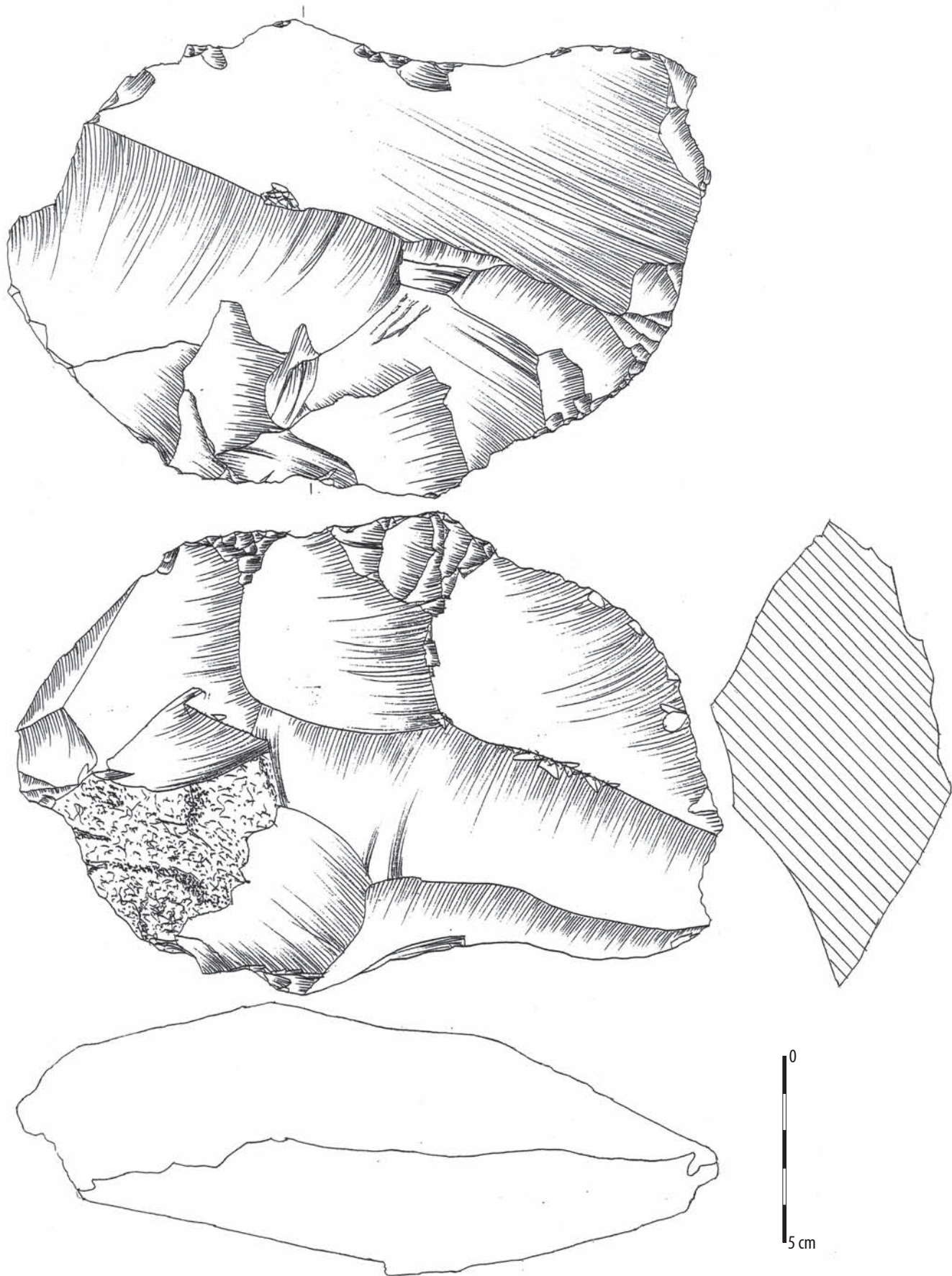
52 mm, grubość 28 mm; waga 195 g; krzemień pasiasty (ryc. 4); chronologia: epoka brązu – kultura mierzanowicka.

Wymienione zabytki przechowywane są obecnie w Delegaturze Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Sandomierzu.

Binkowice-Śmiłów, gm. Ożarów

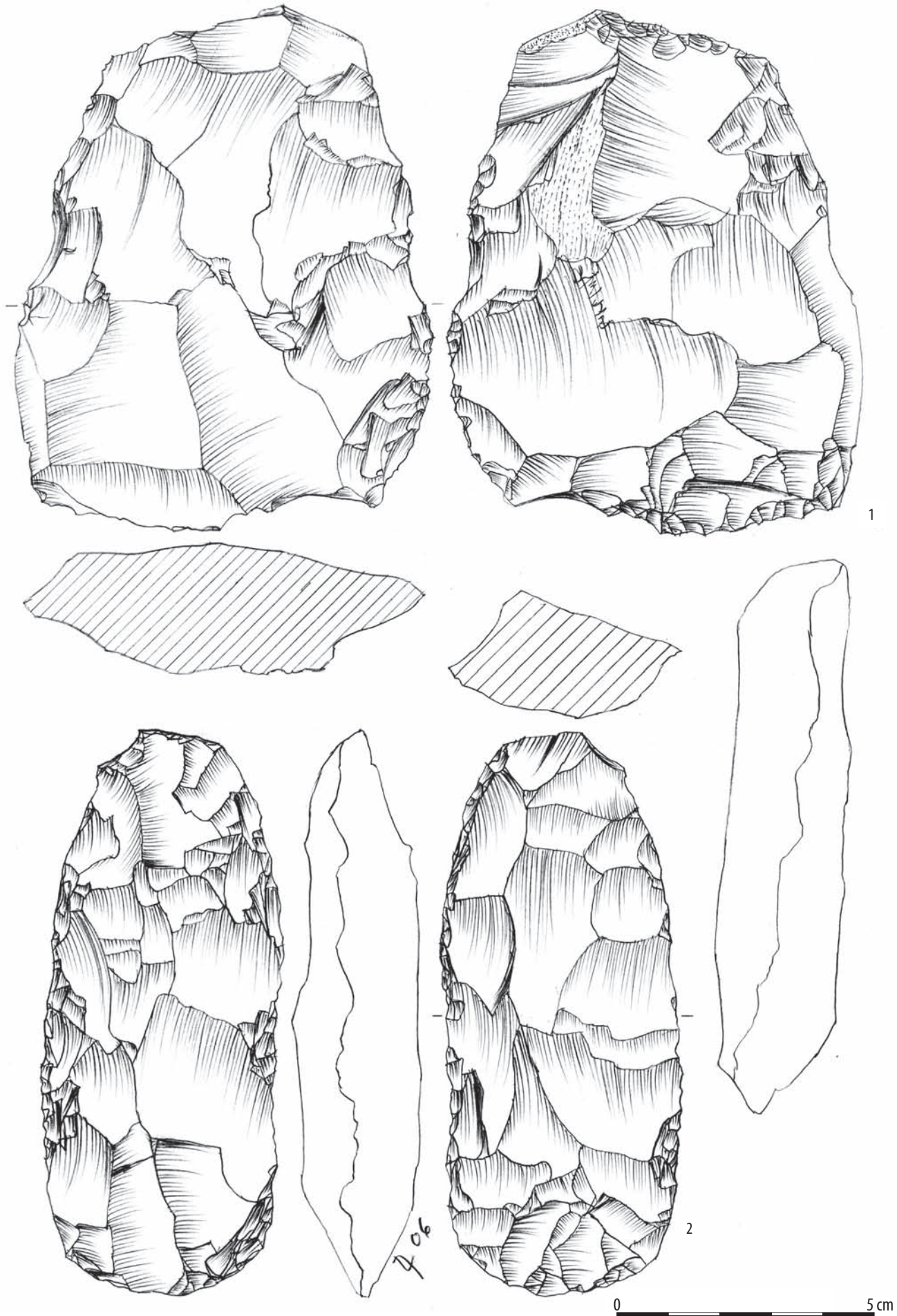
Zbiór Marcina Borkowskiego, zamieszkałego na „Szymanówce” w Pawłowie, gm. Zawichost. Zabytki zostały znalezione w latach 1995-1998 – rejon stan. 2 w Binkowicach (AZP 86-73/138):

1. fragment topora – zachowana przyostrzowa część pękniętego w połowie otworu okazu najprawdopodobniej pięciobocznego; w obrysie bocznym

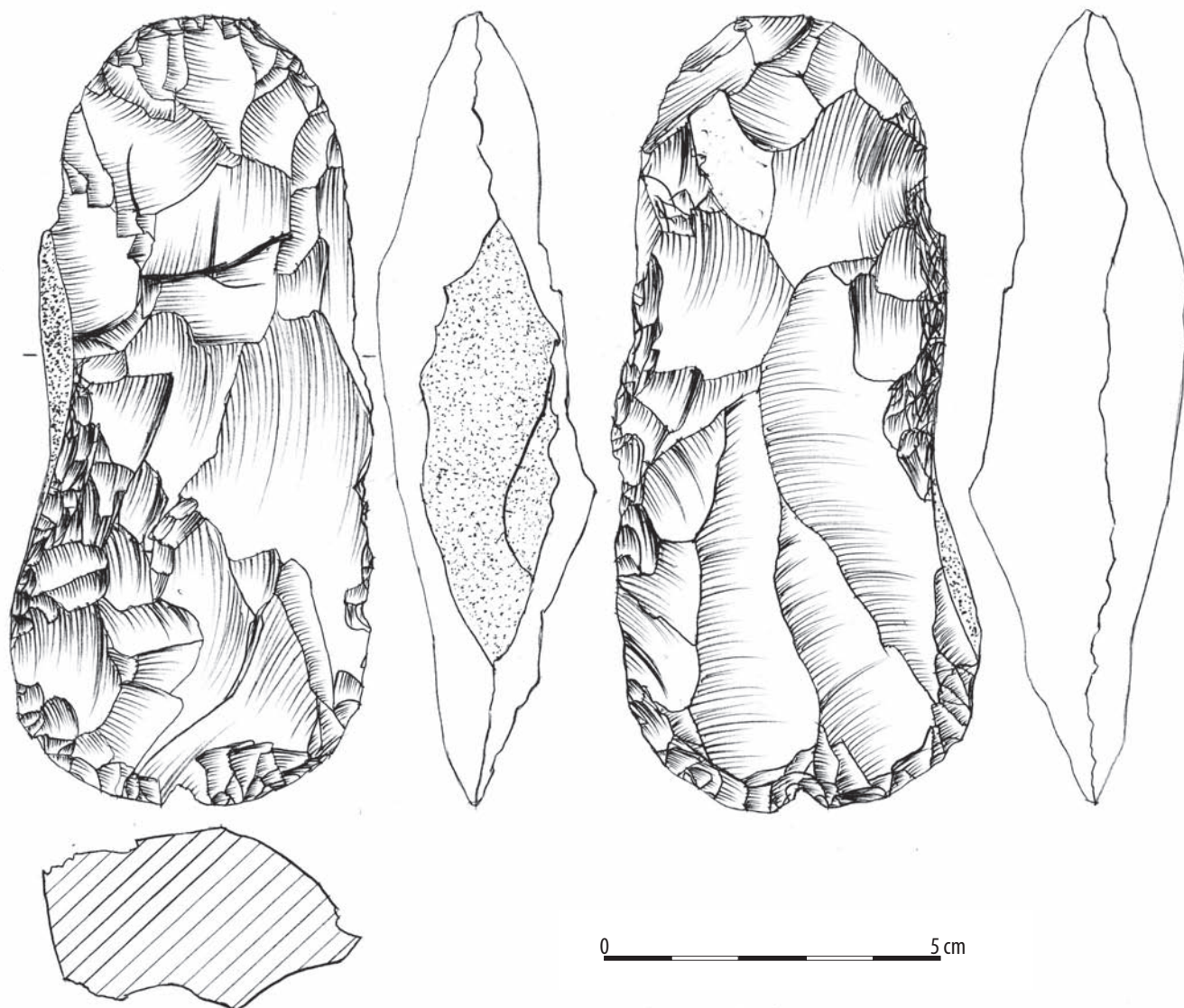
Ryc. 2. Bidziny, pow. opatowski. Obłup (krzemień ożarówski). Rys. J. Libera.

Fig. 2. Bidziny, Opatów district. Chunk with technical negatives (Ożarów flint). Drawn by J. Libera.

Ryc. 3. Bidziny, pow. opatowski: 1– graca; 2 – półwytwór siekiery (krzemień pasiasty /1, 2/). Rys. J. Libera.

Fig.3. Bidziny, Opatów district: 1 – hoe; 2 – semi-finished axe (striped flint /1, 2/). Drawn by J. Libera.

Ryc. 4. Bidziny, pow. opatowski. Półwytwór siekiery (krzemień pasiasty). Rys. J. Libera.

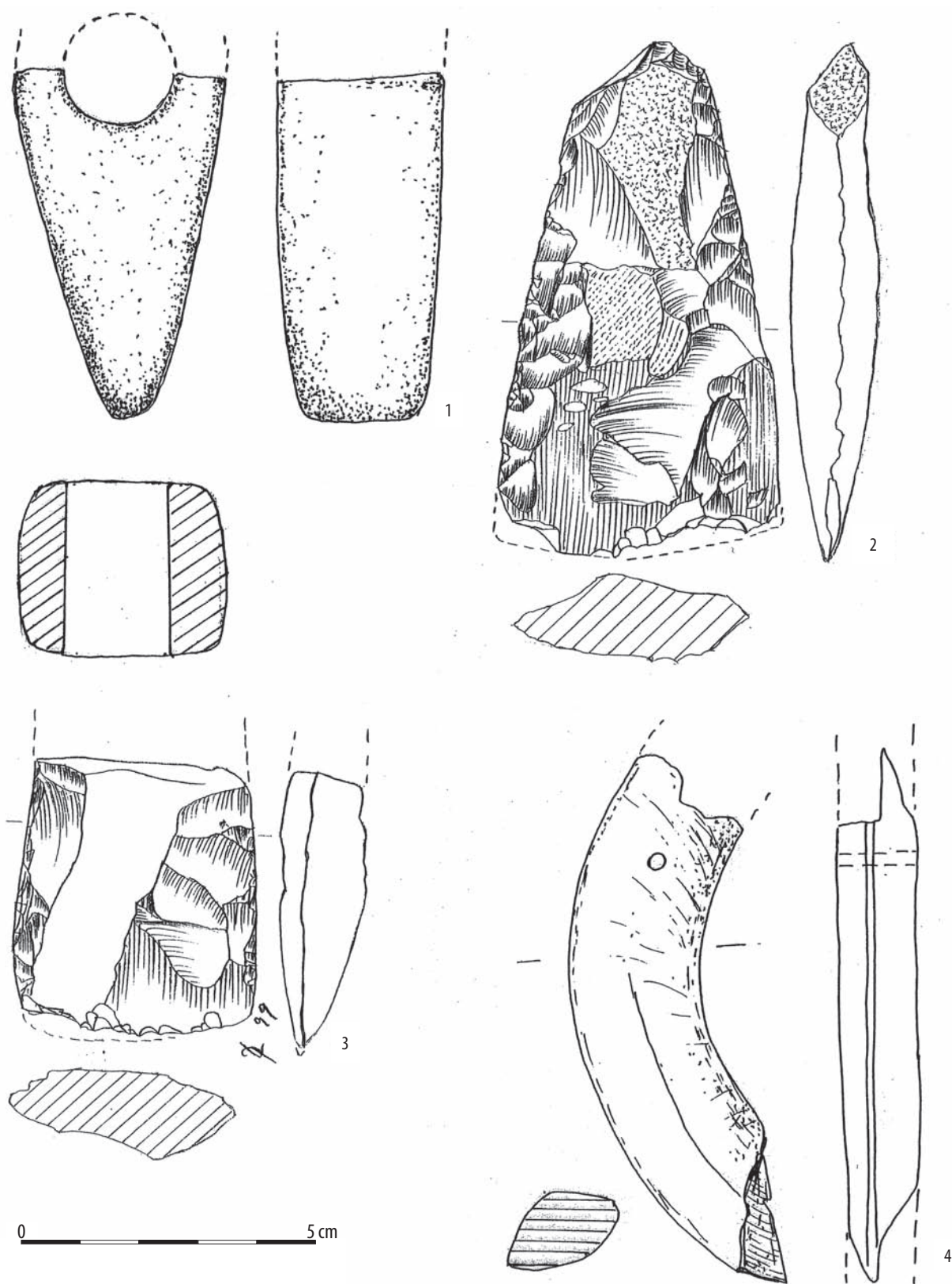
Fig.4. Bidziny, Opatów district. Semi-finished axe (striped flint). Drawn by J. Libera.

podprostokątny o wyraźnie zwężonym symetrycznie ostrzu; w przekroju poprzecznym prostokątny o zaokrąglonych krawędziach; otwór nieznacznie stożkowaty (18-20 mm) lekko odchylony od osi; maksymalne zachowane wymiary: długość 59 mm, szerokość w połowie otworu 36 mm, wysokość 28 mm; surowiec nieokreślony (ryc. 5: 1); chronologia: epoka brązu – kultura łużycka;

2. siekiera – średniej wielkości okaz w obrysie zbliżony do wydłużonego trapezu, w którym podstawę stanowi lekko wygięte (symetryczne /?/ w stosunku do osi wzłużnej) ostrze, bok przeciwległy uformowany na zbieżny obuch (częściowo wykorzystując naturalną powierzchnię korową); w przekroju poprzecznym jest nieregularna soczewkowata; gładzona dwustron-

nie wyłącznie przy ostrzu, które zostało współcześnie zbite; brak szlifowania boków; maksymalne wymiary: długość 85 mm, szerokość ostrza 47 mm i obucha 24 mm, grubość 10 mm; krzemień świciechowski (ryc. 5: 2); chronologia: późny neolit – wczesna epoka brązu;

3. fragment siekiery – zachowana część (zapewne połowa) przyostrzowa okazu trapezowatego, w którym podstawę stanowi współcześnie wymiażdżone lekko łukowate ostrze; w przekroju poprzecznym jest nieregularna soczewkowata; gładzona dwustronnie przy ostrzu; brak szlifowania boków; maksymalne zachowane wymiary: długość 45 mm, szerokość ostrza 38 mm, grubość 8 mm; krzemień świciechowski (ryc. 5: 3); chronologia: późny neolit – wczesna epoka brązu;

Ryc. 5. Binkowice-Śmiłów, pow. opatowski: 1 – topór; 2, 3 – siekiery; 4 – ozdoba z szabli dzika (kamień /1/, krzemień świciechowski /2, 3/, kość /4/). Rys. J. Libera /1-3/, M. Florek /4/.

Fig. 5. Binkowice-Śmiłów, Opatów district: 1 – battle axe; 2, 3 – axes; 4 – ornament of a boar's tusk (stone /1/, Świeciechów flint /2, 3/, bone /4/). Drawn by J. Libera /1-3/, M. Florek /4/.

4. zawieszka (bądź element napierśnika lub kolii) – uszkodzona (złamana z obu stron) ozdoba ze szlifowanej szabli dzika z przewierconym na wylot otworkiem; zachowane wymiary: długość 90 mm, maksymalna szerokość 22 mm, grubość 135 mm; średnica otworka 2 mm (ryc. 5: 4); chronologia: epoka brązu – kultura mierzanowicka;

5. zawieszka (bądź element napierśnika lub kolii) – uszkodzona (złamana z obu stron) ozdoba ze szlifowanej szabli dzika z przewierconym na wylot trzema otworkami, z których – na krawędzi – uszkodzony; zachowane wymiary: długość 50 mm, maksymalna szerokość 15 mm, grubość 8 mm (ryc. 6: 1); chronologia: epoka brązu – kultura mierzanowicka;

6. kula – nieznacznie uszkodzona, wykonana z wapienia z dookólnym żłobkiem na obwodzie; wymiary: średnica 39-40 mm, głębokość żłobka 2 mm, szerokość żłobka 2,0-2,5 mm (ryc. 6: 2); chronologia: nieokreślona;

7. fragment naczynia – część dolna (od załamania brzuśca) wraz z fragmentem dna, niewielkiego naczynia, prawdopodobnie amforki; powierzchnia zewnętrzna barwy szaro-jasnobrązowej, lekko błyszcząca, na załamaniu brzuśca ornament z 6 pionowych kresek; powierzchnia wewnętrzna barwy szarej, matowa; wykonana z gliny z niewielką ilością domieszki organicznej i drobnego tłuczniaka; zachowane wymiary naczynia: maksymalna średnica brzuśca 35 mm, średnica dna 50 mm, grubość ścianek 4 mm, grubość dna 6 mm (ryc. 6: 3); chronologia: neolit – kultura pucharów lejkowatych;

8. fragment naczynia – niewielki ułamek prostego wylewu o lekko ukośnie ściętego krawędzi; powierzchnia zewnętrzna i wewnętrzna barwy jasnobrązowej, od strony zewnętrznej tuż pod krawędzią ornament z dwóch rzędów odcisków prostokątnego stempelka; wymiary: grubość ścianki wylewu 8 mm (ryc. 6: 4); chronologia: neolit – kultura pucharów lejkowatych;

9. fragment naczynia – niewielki ułamek lekko rozchylonego na zewnątrz wylewu o prostych ściankach i zaokrąglonej krawędzi; wykonany z gliny z niewielką ilością domieszki organicznej i drobnego tłuczniaka; powierzchnia gładka, barwy szarobrązowej, z widocznymi pojedynczymi ziarnami tłuczniaka (ryc. 6: 5); chronologia: neolit – kultura pucharów lejkowatych;

10. fragment naczynia – niewielki ułamek brzuśca, prawdopodobnie z doniczkowatego pucharaka, wykonany z gliny z niewielką ilością domieszki drobnodziarnistego tłuczniaka; powierzchnia zewnętrzna barwy jasnobrązowej, gładka, z widocznymi na powierzchni ziarnami domieszki, powierzchnia wewnętrzna gładka, barwy brązowej; na fragmencie ornament z 3 poziomych linii odcisniętych cienkim sznurem; wymia-

ry: grubość 6 mm (ryc. 6: 6); chronologia: epoka brązu – kultura mierzanowicka;

11. fragment naczynia – ułamek wychylonego na zewnątrz wylewu, prawdopodobnie z esowatego garnka, z pogrubioną, ukośnie ściętą na zewnątrz krawędzią; wykonany z gliny z domieszką z drobno i średnio ziarnistego tłuczniaka; powierzchnie zewnętrzna i wewnętrzna barwy brązowej, gładkie, zewnętrzna błyszcząca – wyświecona; wymiary: rekonstruowana średnica wylewu naczynia ok. 115 mm; grubość ścianki naczynia 7,5 mm (ryc. 7: 1); chronologia: epoka brązu – kultura trzciniecka;

12. fragment naczynia – ułamek wychylonego na zewnątrz wylewu, prawdopodobnie z esowatego garnka, z pogrubioną, ukośnie ściętą na zewnątrz krawędzią; wykonany z gliny z domieszką z drobno i średnio ziarnistego tłuczniaka; powierzchnie zewnętrzna i wewnętrzna barwy jasnobrązowej, gładkie, zewnętrzna błyszcząca – wyświecona; wymiary: rekonstruowana średnica wylewu naczynia ok. 130-140 mm, grubość ścianki naczynia 8 mm (ryc. 7: 2); chronologia: epoka brązu – kultura trzciniecka;

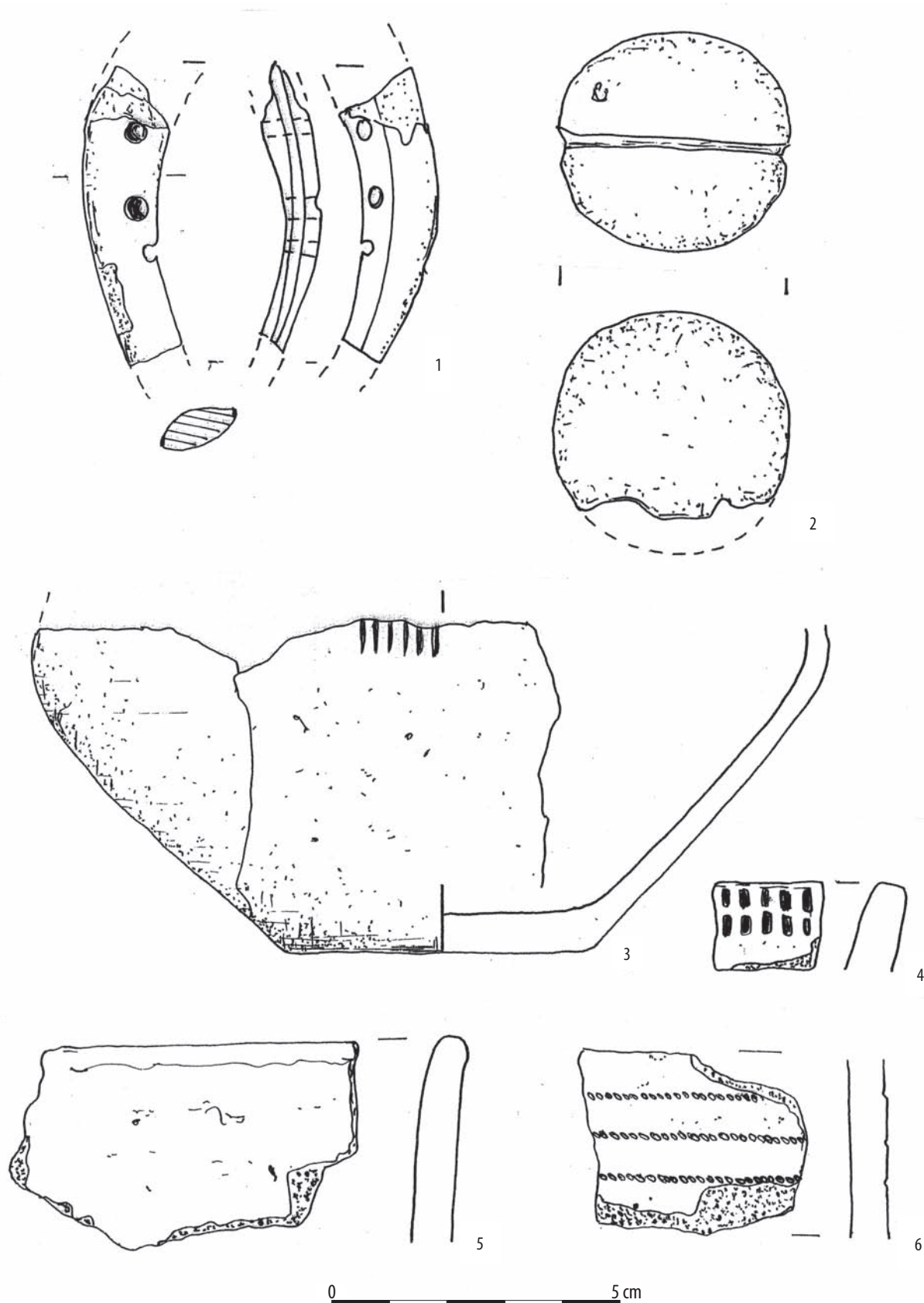
13. fragment naczynia – pochodzący z brzuśca, wykonany z gliny z niewielką ilością domieszki drobnodziarnistego tłuczniaka, powierzchnia zewnętrzna barwy ciemnobrunatnej, błyszcząca, powierzchnia wewnętrzna matowa, barwy brązowej, ornament z łukowato wygiętych szerokimi płaskimi żłobkami; wymiary: grubość ścianek 8-10 mm (ryc. 7: 3); chronologia: epoka brązu – kultura trzciniecka;

14. fragment naczynia – pochodzący z górnej partii brzuśca bądź szyi, wykonany z gliny z niewielką ilością domieszki drobnodziarnistego tłuczniaka i piasku, powierzchnia wewnętrzna matowa, barwy jasnobrązowej, powierzchnia zewnętrzna barwy brązowej; ornament z trójkątów wypełnionych układami ukośnych wąskich żłobków; wymiary: grubość ścianek 10-11 mm (ryc. 7: 4); chronologia: epoka brązu – kultura łużycka;

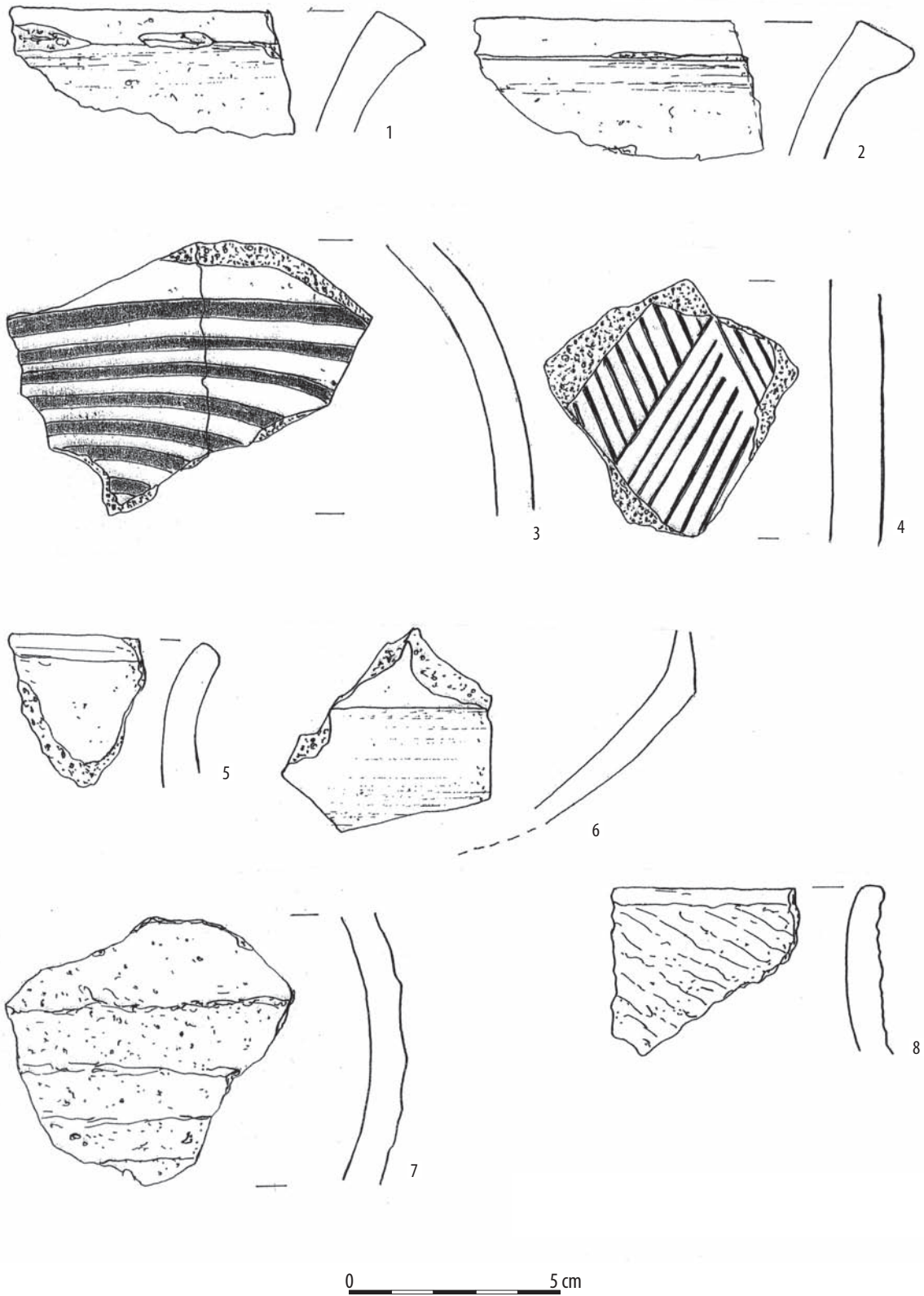
15. fragment naczynia – pochodzący z lekko wychylonego na zewnątrz wylewu z lekko ściętą i nieznacznie zaokrągloną krawędzią; wykonany z gliny z niewielką ilością drobnodziarnistego tłuczniaka; obie powierzchnie barwy jasnobrązowej; wymiary: grubość ścianek ok. 7 mm, średnica wylewu naczynia ok. 120-130 mm (ryc. 7: 5); chronologia: epoka brązu – kultura łużycka;

16. fragment naczynia – część przydenna pochodząca z misy o wyraźnie zaznaczonym załomie brzuśca; wykonany z gliny z domieszką drobno i średnioziarnistego tłuczniaka, powierzchnia zewnętrzna gładka, lekko wyświecona, barwy czarnej, wewnętrzna matowa, barwy czarno-szarej; wymiary: grubość ścianek 3-

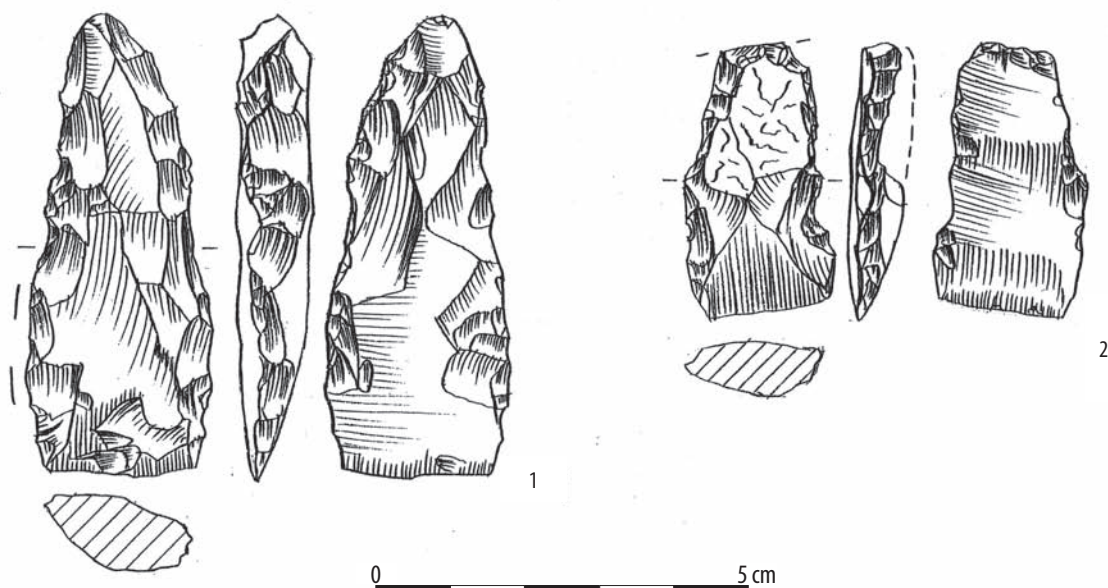

Ryc. 6. Binkowice-Śmiłów, pow. opatowski: 1 – ozdoba z szabli dzika; 2 – kula; 3-6 – fragmenty naczyń (kość /1/, kamień /2/, ceramika /3-6/). Rys. M. Florek.
 Fig. 6. Binkowice-Śmiłów, Opatów district: 1 – ornament of a boar's tusk; 2 – bowl; 3-6 – potsherds (bone /1/, stone /2/, clay /3-6/). Drawn by M. Florek.

Ryc. 7. Binkowice-Śmiłów, pow. opatowski: 1-8 – fragmenty naczyń (ceramika). Rys. M. Florek.

Fig. 7. Binkowice-Śmiłów, Opatów district: 1-8 – potsherds (clay). Drawn by M. Florek.

Ryc. 8. Ćmielów, pow. ostrowiecki: 1, 2 – siekierki (krzemień pasiasty). Rys. J. Libera.

Fig. 8. Ćmielów, Ostrowiec Świętokrzyski district: 1, 2 – axes (striped flint). Drawn by J. Libera.

7 mm (ryc. 7: 6); chronologia: epoka brązu – kultura trzcinińska;

17. fragment naczynia – ułamek wylewu prawdopodobnie baniastego naczynia; lekko wychylony na zewnątrz wylew przechodzący w prawie cylindryczną szyjkę, krawędź ścięta poziomo, lekko od strony zewnętrznej zaokrąglona; wykonana z glin z dość dużą domieszką drobno i średnioziarnistego tłucznia; obie powierzchnie barwy jasnobrązowej, powierzchnia zewnętrzna lekko ukośnie obmazywana (lekko chropowata); wymiary: średnica wylewu ok. 170 mm; grubość ścianek ok. 5-7 mm (ryc. 7: 7); chronologia: epoka brązu – kultura trzcinińska;

18. fragment naczynia – pochodzący z brzośca fragment ceramiki, prawdopodobnie z naczynia kształtu baniastego; wykonany z gliny z domieszką średnioziarnistego tłucznia; barwa powierzchni szarobrązowa; powierzchnia zewnętrzna obmazywana, z wyraźnymi równoległymi, poziomymi, płytkimi żłobkami różnej szerokości (ślady palców); wymiary: grubość ścianek 5-6 mm (ryc. 7: 8); chronologia: epoka brązu – kultura trzcinińska.

Powiat ostrowiecki

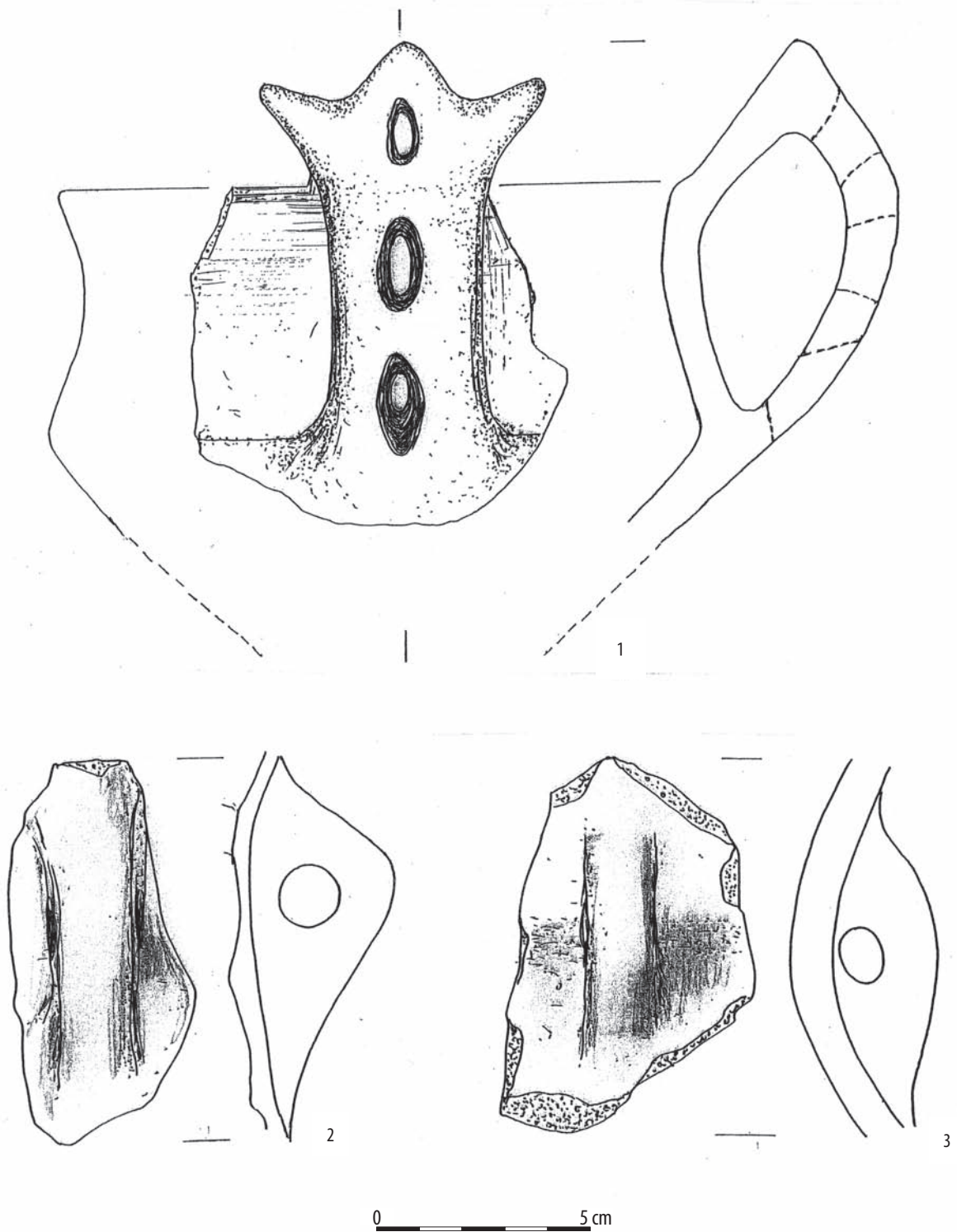
Ćmielów, m. powiatowe

W posiadaniu Wiesława Pawłowskiego (mieszkańca Lublina) znajdują się liczne zabytki zebrane ok. 2002 r.

na terenie znanego stanowiska „Gawroniec”, z których do opracowania udostępniono dwa artefakty:

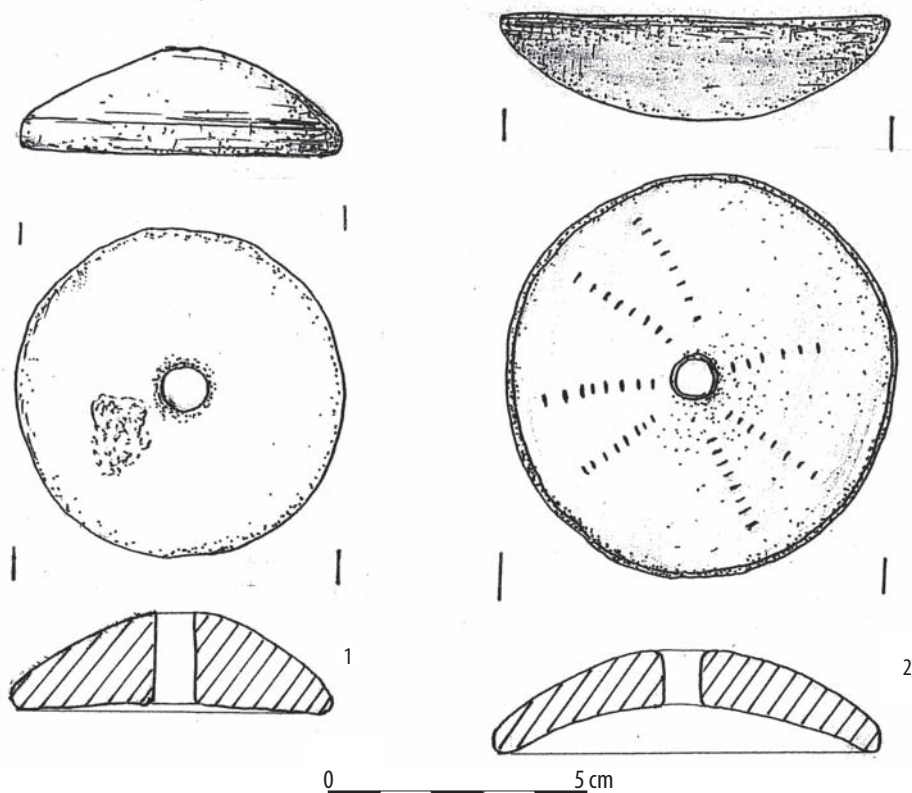
1. siekierka – stosunkowo mała nieregularna forma obrysem płaszczyznowym nawiązująca do okazów podtrójkątnych, wykonana z masywnego parawióra; ukształtowana dwustronnie serią przykrawędnych niezbyt regularnych odbić, o bokach uformowanych z jednej ścianki czołowej – co nadało okazowi przekrój poprzeczny zbliżony do trapezu; w obrysie bocznym klinowata, zwieńczona punktowym obuchem; szlifowana dwustronnie wyłącznie przy krawędzi prostoliniowego ostrza; jeden z boków zagładzony w części przyostrzowej; maksymalne wymiary: długość 60 mm, szerokość 25 mm, grubość 10 mm; krzemień pasiasty (ryc. 8: 1); chronologia: neolit – kultura pucharów lejkowatych;

2. siekierka – nieregularna forma miniaturowa obrysem płaszczyznowym nawiązująca do okazów trapezowatych, wykonany z masywnego parawióra; jej ukształtowanie ograniczono niemalże wyłącznie do uformowania boków serią odbić z jednej szerszej ścianki – co nadało okazowi nieregularny przekrój poprzeczny zbliżony do trapezu; w obrysie bocznym klinowata, zwieńczona płaszczyznowym obuchem uformowanym poprzez kurtyzowanie; szlifowana dwustronnie przy prostoliniowym ostrzu (usytuowanym pod lekkim kątem w stosunku do osi wzdłużnej) oraz centralnie na jednej ściance czołowej; boki bez zagładzeń; w części obuchowej ubytek w postaci odprysku termicznego; maksymalne wymiary: długość 36 mm, szerokość 19 mm, zachowana grubość 7 mm;

Ryc. 9. Ćmielów, pow. ostrowiecki: 1-3 – fragmenty naczyń (ceramika). Rys. M. Florek.

Fig. 9. Ćmielów, Ostrowiec Świętokrzyski district: 1-3 – potsherds (clay). Drawn by M. Florek.

Ryc. 10. Ćmielów, pow. ostrowiecki: 1, 2 – przęśliki (ceramika). Rys. M. Florek.

Fig. 10. Ćmielów, Ostrowiec Świętokrzyski district: 1, 2 – spindle whorls (clay). Drawn by M. Florek.

krzemień zgrzany – czekoladowy? (ryc. 8: 2); chronologia: neolit – kultura pucharów lejkowatych.

***

W tzw. „Żywym Muzeum” przy Fabryce Porcelany „AS” w Ćmielowie znajduje się niewielka kolekcja zabytków archeologicznych znalezionych przez jej pracowników na terenie miasta, prawdopodobnie w większości na tzw. „Gawrońcu” (Ćmielów, stan. 1), znanej osadzie kultury pucharów lejkowatych. Z kolekcji tej prezentujemy następujące zabytki:

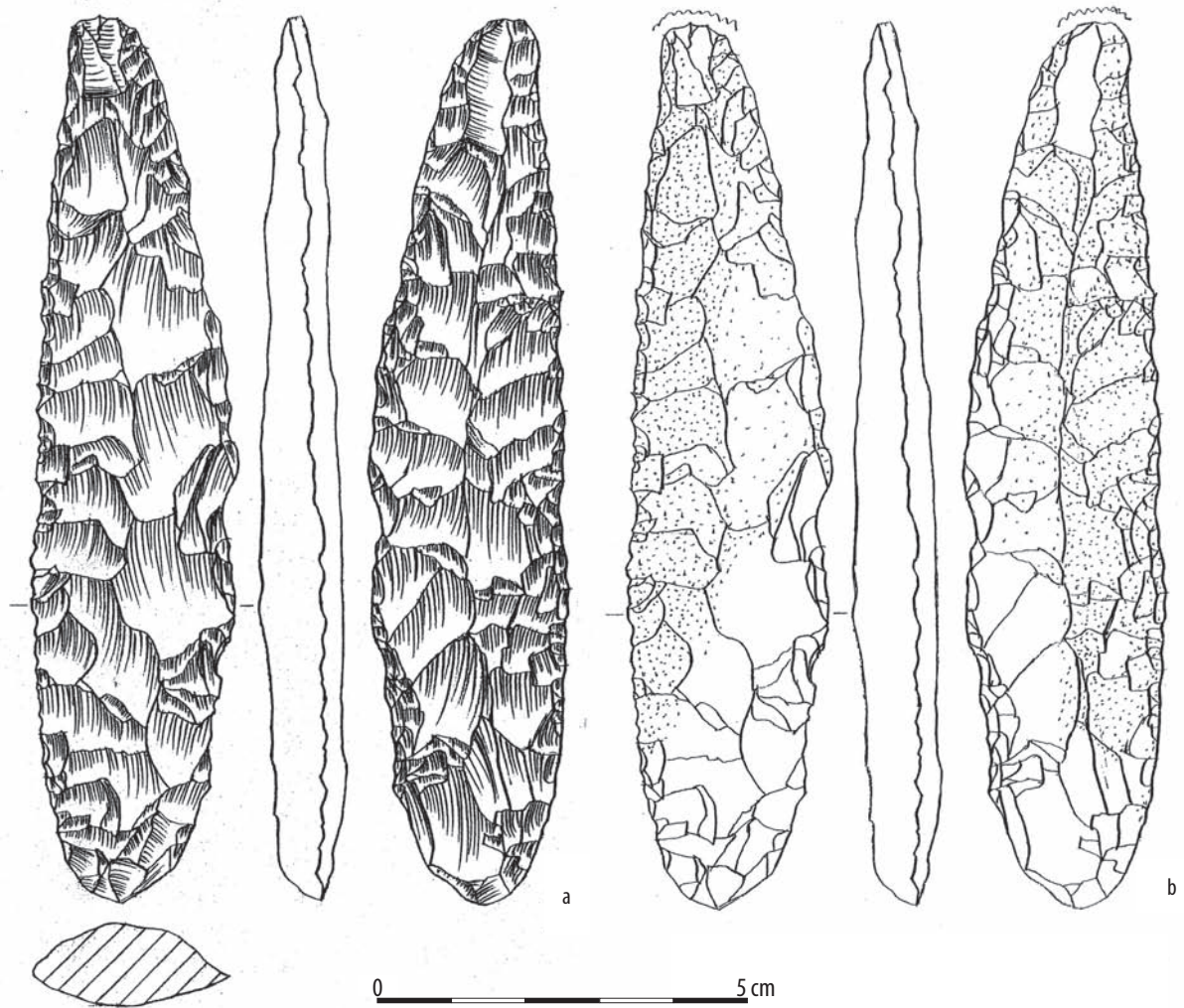
1. fragment naczynia – pochodzący prawdopodobnie z dużego kubka, z szerokim taśmowatym uchem wystającym wysoko ponad krawędź naczynia, w górnej części rozszerzonym, z trzema „rogatymi”, symetrycznie rozmieszczonymi występami, poniżej których umieszczone pionowo trzy owalne otwory; wykonany z gliny z niewielką ilością domieszki organicznej i drobnego tłuczni; powierzchnie barwy szaro-jasnobrązowej, gładkie, zewnętrzna wyświecona; wymiary: rekonstruowana średnica naczynia ok. 140 mm; grubość ścianek 7-8 mm, szerokość 33 mm

(ryc. 9: 1); chronologia: neolit – kultura pucharów lejkowatych;

2. fragment naczynia – kolankowate pionowe ucho z poziomo umieszczonym okrągłym otworem; wykonany z gliny z niewielką ilością domieszki organicznej i drobnego tłuczni; powierzchnie barwy jasnobrązowo-szarej, gładkie; wymiary: szerokość ucha ok. 14-15 mm, wysokość ok. 70 mm, wymiary otworu 9 x 12 mm (ryc. 9: 2); chronologia: neolit – kultura pucharów lejkowatych;

3. fragment naczynia – pochodzący z miejsca przejścia szyjki w brzusiec, z płaskim pionowym uchem z poziomo umieszczonym owalnym otworem; wykonany z gliny z niewielką ilością domieszki organicznej i drobnego tłuczni; powierzchnie barwy szaro-jasnobrązowej, gładkie; wymiary: szerokość ucha ok. 17-18 mm, wysokość ok. 75 mm, średnica otworu 12 mm (ryc. 9: 3); chronologia: neolit – kultura pucharów lejkowatych;

4. przęślik – wykonany z gliny; w widoku z boku płasko-wypukły, jedna powierzchnia lekko spłaszczona przy otworze, druga nieznacznie wklęsła; wymiary: średnica 53 mm, wysokość 18 mm, średnica otworu

Ryc. 11. Grabacz-Skała, pow. ostrowiecki. Nóż sierpowaty (krzemień świeciechowski): a – widok ogólny; b – zasięg wyświecenia. Rys. J. Libera.

Fig. 11. Grabacz-Skała, Ostrowiec Świętokrzyski district. Sickie-like knife (Świeciechów flint): a – general view; b – range of polishing. Drawn by J. Libera.

6,5 mm (ryc. 10: 1); chronologia: neolit – kultura pucharów lejkowatych;

5. przęślik – wykonany z gliny; kształtu miseczkowatego, w widoku z boku płaskowypukły; powierzchnia wklęsła zdobiona nakłuciami układającymi się w siedem odchodzącymi od otworu, niesymetrycznie rozmieszczonych „promieni”; wymiary: średnica 69-70 mm, wysokość 18 mm, średnica otworu 6 mm (ryc. 10: 2); chronologia: neolit – kultura pucharów lejkowatych.

Grabacz-Skała, gm. Waśniów

W zbiorach Działu Archeologicznego Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Kielcach znajduje się krzemienisty nóż sierpowaty.

Jest to okaz wykonany techniką rdzeniową; obrabiany bifacjalnie; w obrysie płaszczyznowym nawiązuje do form półksiężycowatych, przy czym obecny bardzo smukły pokrój wydaje się być wynikiem niewielkich przeróbek; dotyczą one krawędzi wewnętrznej, co sugeruje zbyt rozarty kąt, odmienny w stosunku do porównywanych wartości kąta krawędzi grzbietowej; zaobserwowano wtórne ukształtowanie wierzchołka, pierwotne zapewne bardziej ostro zakończonego; posiada bardzo intensywne ślady użytkowania manifestujące się lustrzanymi wyświeceniami dwóch stron powierzchni obejmującymi blisko 1/3 okazu; wymiary: długość 117 mm, maksymalna szerokość 27 mm i grubość 11 mm; krzemień świeciechowski (ryc. 11a, b); chronologia: epoka brązu – kultura trzciniecka lub łużycka.

Krzczonowice, gm. Ćmielów

Krzysztof Książkiewicz z Krzczonowic w 2004 roku przekazał Konserwatorowi Zabytków Archeologicznych w Sandomierzu znalezione na swoim polu zabytki następujące:

1. denar – Wespazjan, mennica Rzym, 77-78 r.; awers: IM [P CA]ESAR VE[SPASIANVS AVG], popiersie cesarza zwrócone w prawo; rewers: zaprzęg wołów, COS VII [I]; srebro, średnica 17,9 mm, waga 3,03 g (ryc. 12: 1a, b)¹; chronologia: epoka żelaza – kultura przeworska;

2. denar – Trajan, mennica Rzym, 103-111 r.; awers: IMP TRAIANO AVGGERDACPMTRPCOSVPP, popiersie cesarza zwrócone w prawo; rewers: SPQROP-TIMOPRINCIPI, siedzący Dak w żałobnej postawie na tarczy, obok leży krzywy miecz; średnica 19,4 mm, waga 3,37 g (ryc. 12: 2a, b); chronologia: epoka żelaza – kultura przeworska;

3. denar – Hadrian, mennica Rzym, 132-134 r.; awers: HADRIANVS AVGVSTVS, popiersie cesarza w draperii, zwrócone w lewo, bez wieńca; rewers: IVSTITIA AVGGP, COS III, przedstawienie personifikacji Sprawiedliwości – Iustitia siedząca na tronie, zwrócona w lewo, w lewej dłoni trzyma długie berło, w prawej wyciągniętej – patere; średnica 18,6 mm; waga 3,08 g (ryc. 12: 3a, b); chronologia: epoka żelaza – kultura przeworska;

4. przęślik – gliniany; dwustożkowy symetryczny; wymiary: średnica 32 mm, wysokość 24 mm, średnica podstaw górnej i dolnej 14,5 mm; średnica otworu 4 mm (ryc. 13: 1); chronologia: kultura przeworska?;

5. przęślik – gliniany; w formie dwuwypukłego krążka z nieznacznie zaokrąglonymi ściankami bocznymi; wymiary: średnica 37 mm, wysokość 13 mm, średnica otworu 4,5 mm (ryc. 13: 2); chronologia: epoka żelaza? – kultura przeworska?;

6. przęślik – gliniany; w formie krążka z wypukłymi spłaszczonymi podstawami górną i dolną, krawędź otworu podstawy górnej fasetowana; na obwodzie widoczne ślady płaszczynowego ścinania ścianek bocznych nadającego przęślikowi nieznacznie wieloboczną formę; wymiary: średnica 30 mm, wysokość 16,5 mm; średnica zakłębienia wokół otworu 13 mm, średnica otworu 5 mm (ryc. 13: 3); chronologia: epoka żelaza? – kultura przeworska?;

7. przęślik – gliniany; w formie zbliżony do spłaszczonej kuli; wymiary: średnica 30 mm; wysokość 19 mm; średnica otworu 6 mm (13: 4); chronologia: epoka żelaza? – kultura przeworska?;

8. przęślik – gliniany; dwustożkowy niesymetryczny, o różnej wysokości ściętych stożków; wymiary: średnica 32 mm, wysokość 16 mm, średnica podstaw górnej i dolnej 13 mm, średnica otworu 5 mm (13: 5); chronologia: epoka żelaza? – kultura przeworska?

Zabytki przekazano do Muzeum Historyczno-Archeologicznego w Ostrowcu Świętokrzyskim. Miejsce znalezienia zabytków odpowiada stanowisku archeologicznemu Krzczonowice 63 (AZP 86-71/28), odkrytemu przez K. Kowalskiego (1975, s. 481-482; tam – błędnie podano Przeuszyn), weryfikowanemu następnie przez J. Liberę w 1997 roku w trakcie AZP. W 2006 roku Artur Jedynak z tegoż Muzeum przeprowadził na stanowisku badania sondażowe.

Powiat sandomierski

Błonie, gm. Koprzywnica

Znaleziony na wydmie w dolinie Wisły w 2002 roku przez jednego z mieszkańców Koprzywnicy przęślik gliniany przekazano Konserwatorowi Zabytków Archeologicznych w Sandomierzu.

Wykonany został w formie krążka, z nieznacznie wypukłymi podstawami górną i dolną; wymiary: średnica 60 mm; wysokość 14 mm, średnica otworu 10 mm (ryc. 13: 6); chronologia: epoka brązu?

Zabytek znajduje się obecnie w zbiorach Muzeum Okręgowego w Sandomierzu.

Czyżów Szlachecki, gm. Zawichost

W posiadaniu Wojciecha Gubernota, mieszkańca Czyżowa Szlacheckiego, znajduje fragment siekiery krzemiennej znalezionej na polnej drodze na wprost domu Sióstr Zakonnych.

Jest to przyostrzowa (zachowana najprawdopodobniej w połowie długości) część prostokątnej formy; w przekroju poprzecznym czworościana; w obrysie bocznym była zapewne klinowata; gładzona dwustronnie, łącznie z bokami wyłącznie przy ostrzu; wymiary: zachowana długość 46 mm, maksymalna szerokość 31 mm, grubość 13 mm; krzemień wołyński – pasmowany (ryc. 13: 7); chronologia: późny neolit.

Gorzyczany, gm. Samborzec

Jeden z mieszkańców Gorzyczan przekazał do opracowania znaleziony przez siebie na terenie wsi topór kamienny.

¹ Określenia monet dokonał dr hab. Borys Paszkiewicz, któremu autorzy składają serdeczne podziękowania.

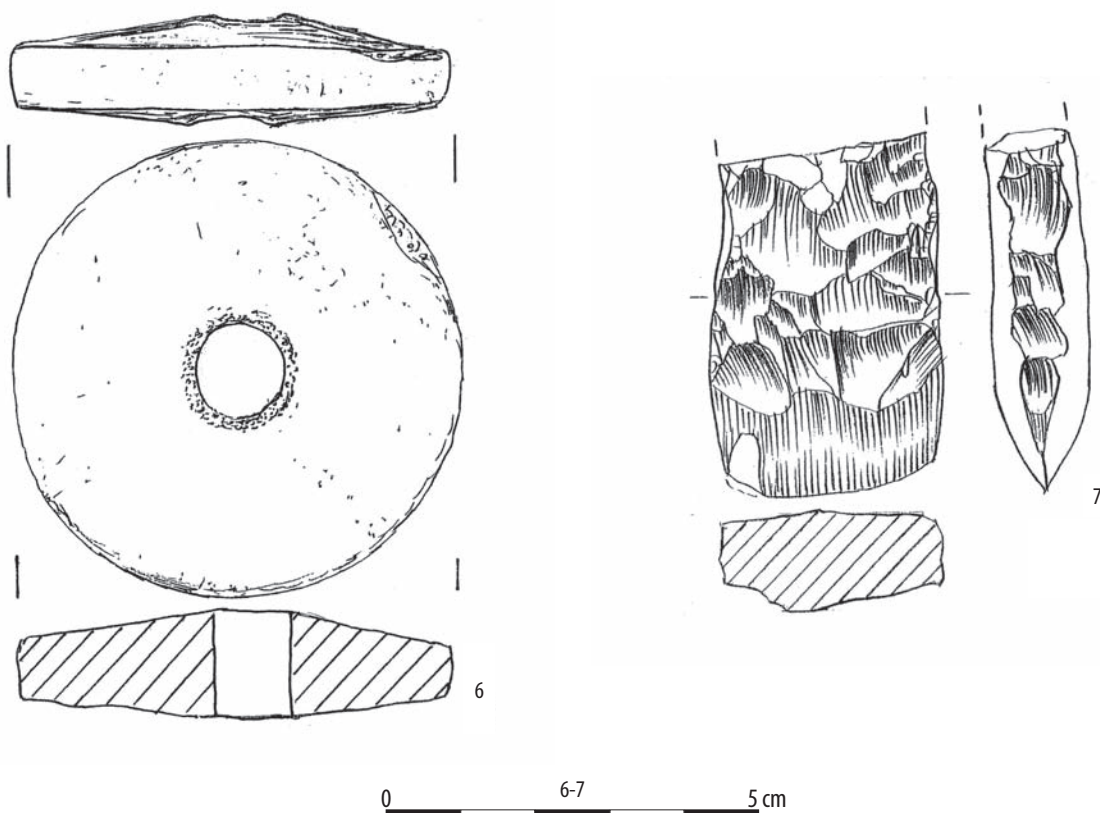
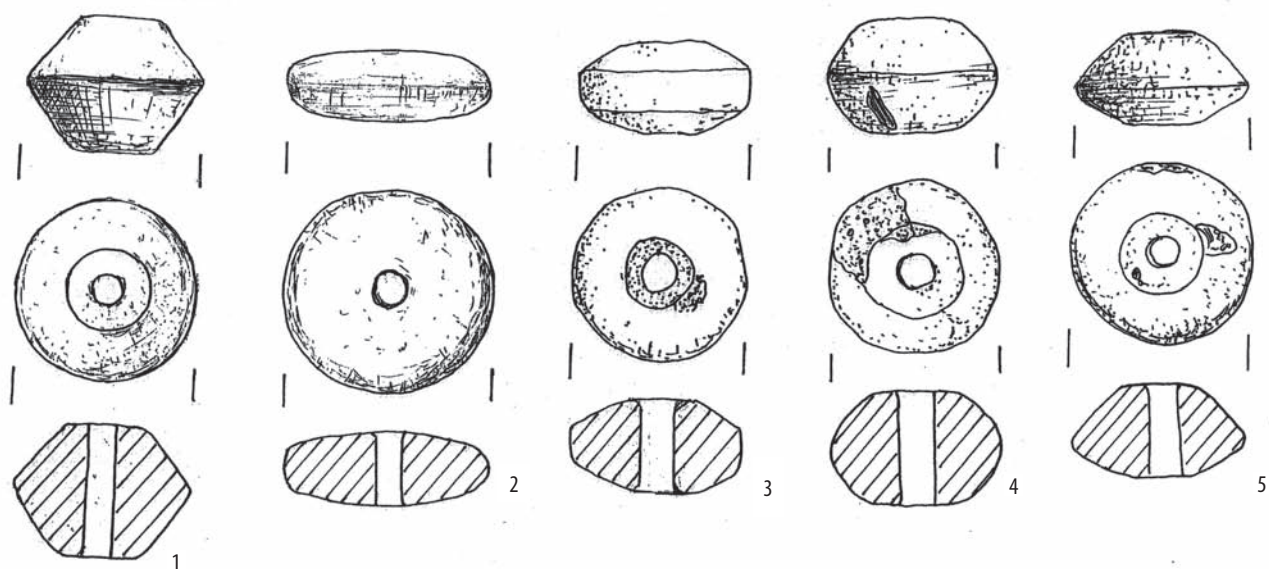

0 5 cm

Ryc. 12. Krzczonowice, pow ostrowiecki: 1-3 – denary (srebro): a – awers; b – rewers. Fot. M. Florek.

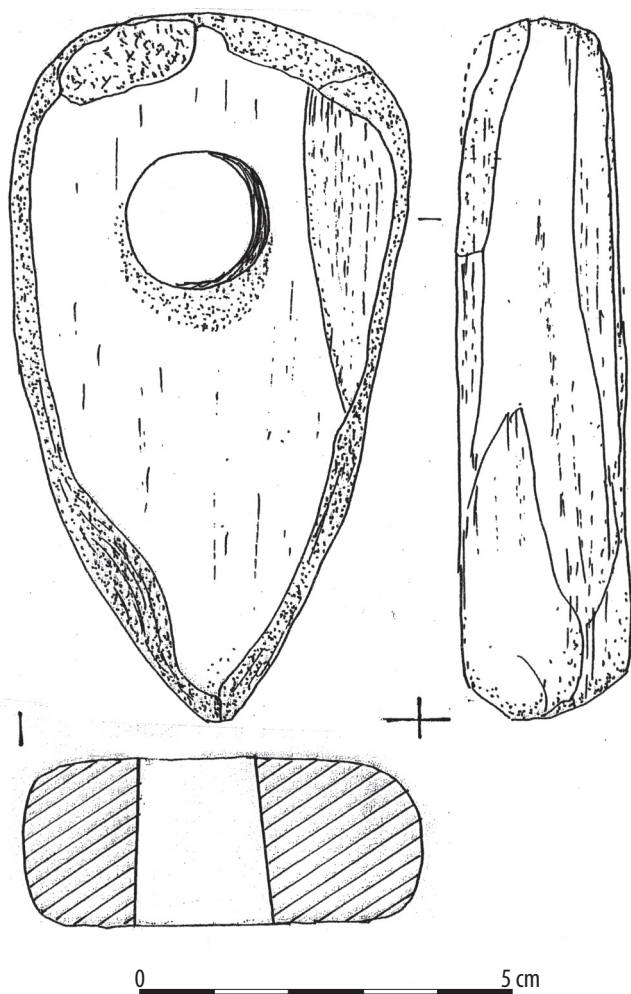
Fig. 12. Krzczonowice, Ostrowiec Świętokrzyski district: 1-3 – denarii (silver): a – obverse; b – reverse. Photo M. Florek.

Ryc. 13. Krzczonowice, pow. ostrowiecki: 1-5 – przędziki (ceramika); Błonie, pow. sandomierski: 6 – przędzlik (ceramika); Czyżów Szlachecki, pow. sandomierski: 7 – siekiera (krzemień wołyński). Rys. M. Florek /1-6/, J. Libera /7/.

Fig. 13. Krzczonowice, Ostrowiec Świętokrzyski district: 1-5 – spindle whorls (clay); Błonie, Sandomierz district: 6 – spindle whorl (clay); Czyżów Szlachecki, Sandomierz district: 7 – axe (Volhynian flint). Drawn by M. Florek /1-6/, J. Libera /7/.

Ryc. 14. Gorzyczany, pow. sandomierski. Topór (kamień). Rys. M. Florek.

Fig. 14. Gorzyczany, Sandomierz district. Axes (stone). Drawn by M. Florek.

Jest to płaski okaz o prawie równoległych płaszczyznach przedniej i tylnej, w obrysie lekko asymetryczny, zbliżony do trójkąta, z zaokrąglonym obuchem; ostrze nieregularnie łukowate, być może w wyniku napraw; otwór umieszczony w ok. 2/3 wysokości okazu, nierównej średnicy; powierzchnie gładzone, z widoczną strukturą skały i wtórnymi uszkodzeniami; wymiary: długość 92 mm, maksymalna szerokość 53 mm; grubość 21-23 mm; średnica otworu 15-18 mm; wykonany z warstwowanego piaskowca (ryc. 14); chronologia: wczesny neolit.

Kleczanów, gm. Obrazów

Pan Stanisław Siudak, mieszkaniec Kleczanowa, posiada niewielką kolekcję zabytków archeologicznych znalezionych w tej wsi bądź w sąsiednich miejscowościach. Są to następujące zabytki:

1. siekiera – regularna trapezowata, w przekroju czworoboczna, w obrysie bocznym klinowata; płaszczyznowy wielonegatywowy obuch lekko nachylony ku ścianie czołowej; łukowate ostrze „tępe” dwustronnie wtórnie zbite; na jednej ze ścianek szerszych centralnie zachowana zeolizowana powierzchnia; gładzona dwustronnie wyłącznie przy ostrzu (bez boków); korpus w części przyobuchowej posiada lekkie wyświecenia najprawdopodobniej od oprawy; maksymalne wymiary: długość 146 mm, maksymalna szerokość ostrza 57 mm i obucha 25 mm, grubość 33 mm; waga 37,5 dkg; krzemień świeciechowski (ryc. 15: 1); chronologia: neolit – kultura pucharów lejkowatych;

2. wiór z retuszowaną wnęką – wierzchołkowy fragment okazu odbitego z makrolitycznego rdzenia jednopiętowego, z załuskana na stronie spodniej wnęką; nie posiadający wyświeceń; wymiary: zachowana długość 79 mm, maksymalna szerokość 29 mm, grubość 8 mm; krzemień wołyński (ryc. 16: 2); chronologia: późny neolit;

3. grot oszczepu – wykonany z żelaza, nieznacznie uszkodzony; ze smukłym liściowatym ostrzem bez żeberka o przekroju romboidalnym (daszkowatym) i okrągłą tulejką o długości ok. 1/3 całego okazu; na tulejce widoczne ślady sklepywania; w odległości ok. 6 mm od początku tulejki klinowate nacięcie z otworkiem na nit; na liściu widoczne ślady „patyny ogniowej” i prostowania; wymiary: długość całkowita 255 mm; długość liścia ostrza 175 mm; maksymalna szerokość ostrza 36 mm; maksymalna średnica tulejki 30 mm (ryc. 15: 2); chronologia: epoka żelaza – kultura przeworska.

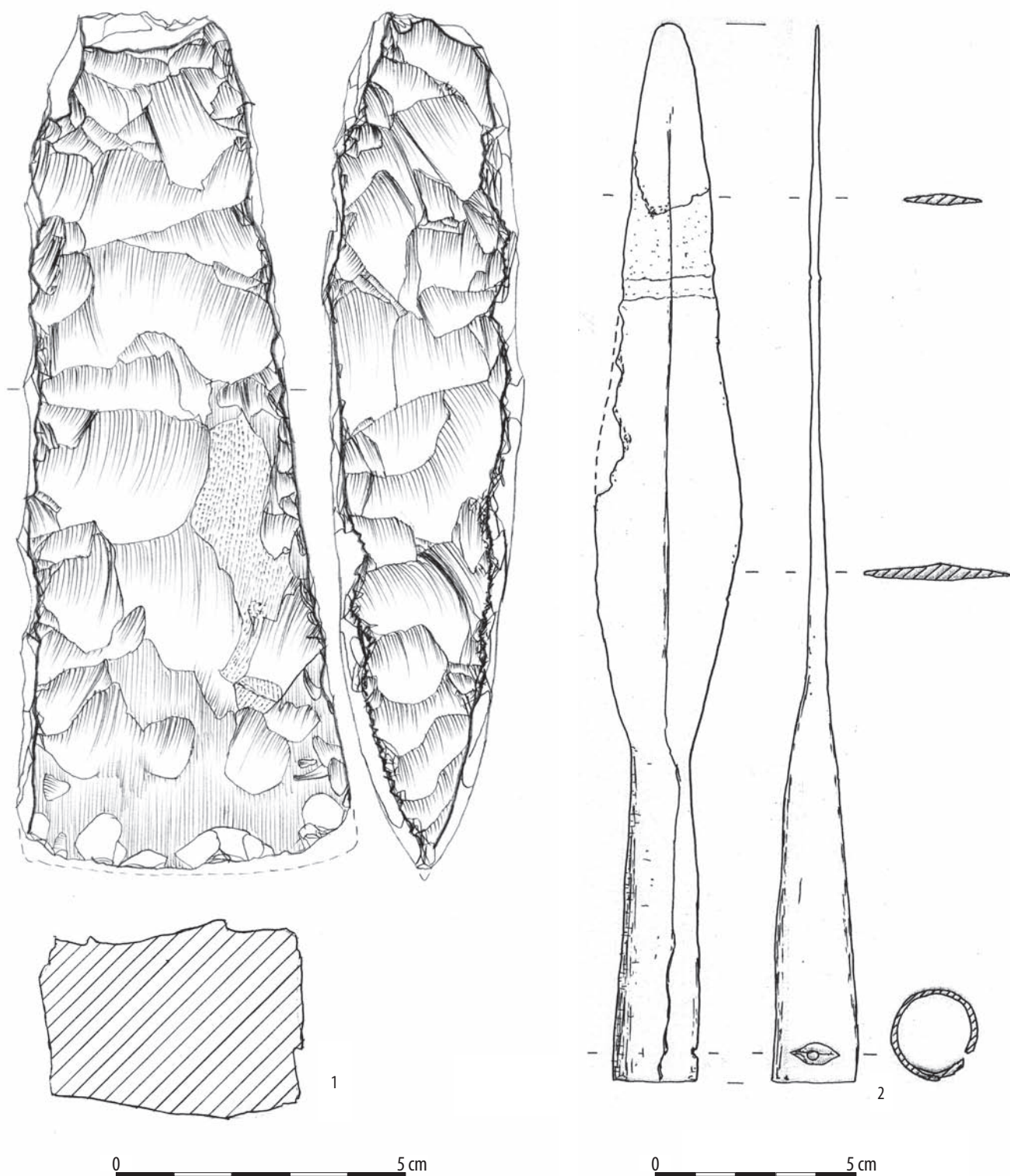
Pawłów, gm. Zawichost

W posiadaniu Marcina Borkowskiego zamieszkałego na „Szymanówce” na terenie Pawłowa, gm. Zawichost w rejonie określonym jako stan. 3 (AZP: 86-73/319) znajduje się siekiera krzemienienna znaleziona w 1999 roku.

Jest to masywny nieregularny półwytwór okazu czworobocznego, w obrysie o jednym boku prostym, drugim lekko łukowatym; jednonegatywowy płaszczyznowy obuch; ostrze wtórnie zbite; wymiary: długość 133 mm, maksymalna szerokość 50 mm, grubość 33 mm; krzemień świeciechowski (ryc. 16: 1); chronologia: neolit – kultura pucharów lejkowatych.

Pęczyny, gm. Wilczyce

W zbiorach Pana Stanisława Siudaka z Kleczanowa znajdują się następujące zabytki znalezione na terenie tej wsi:

Ryc. 15. Kleczanów, pow. sandomierski: 1 – siekiera (krzemień świciechowski); 2 – grot oszczepu (żelazo). Rys. J. Libera /1/, M. Florek /2/.

Fig. 15. Kleczanów, Sandomierz district: 1 – axe (Świciechów flint); 2 – spearhead (iron). Drawn by J. Libera /1/, M. Florek /2/.

1. płoszcze – bifacjanie obrobiony okaz o regularnym trójkątnym ostrzu, zwieńczonym trapezowatym stosunkowo szerokim i grubym trzonkiem (ułamany); nie stwierdzono mikrośladów w postaci wyświeceń oraz przeróbek; na wierzchołku posiada dwa stosunkowo delikatne negatywy uformowane na podobieństwo odbić rylcowych (ślady po uderzeniu w twarde przedmiot?); jedna z płaszczyzn w całości pokryta białą-niebieską patyną, na przeciwległej obejmuje ona wyłącznie partie wzdłuż obu krawędzi w pasie 10-20 mm; wymiary: zachowana długość 140 mm, maksymalna szerokość ostrza 52 mm, grubość trzonka 12 mm; waga 80 g; krzemień wołyński – ciemny granat przechodzący (na trzonku) w masę szarą pasmowaną (ryc. 17: 1); chronologia: epoka brązu – kultura mierzanowicka;

2. siekiera – nieduży okaz regularny trapezowaty, w przekroju poprzecznym dwuścienny, w obrysie bocznym klinowaty; niemalże proste ostrze współcześnie bardzo nieznacznie wymiażdżone; obuch płaszczyznowy zaokrąglony lekko asymetryczny; jedna z płaszczyzn korpusu posiada powierzchnię zeolizowaną; gładzenie dwustronne przy ostrzu, boków na całej długości; jedna ścianka płaska łącznie z bokami pokryta białą-niebieską patyną; maksymalne wymiary: długość 82 mm, szerokość ostrza 42 mm i obucha 15 mm, grubość 15 mm; waga 55 g; krzemień wołyński – pasmowany (ryc. 17: 2); chronologia: późny neolit – wczesna epoka brązu.

Sandomierz, m. powiatowe

W trakcie prac ziemnych związanych z budową sali gimnastycznej przy I Liceum Ogólnokształcącym mieszczącym się w budynku tzw. Collegium Gostomianum, w roku 2001 znaleziono dwa prawie identyczne kabłączki skroniowe.

Wykonane z posrebrzanego brązu, puste wewnątrz; kształtu owalnego, o okrągłym przekroju; jeden koniec płasko ścięty, drugi sklepany i zwinięty w niewielkie uszko; wymiary: średnice 41-42 x 34-35 mm; grubość 3-3,5 mm (ryc. 17: 3, 4); chronologia: wczesne średniowiecze.

Zabytki przekazano do zbiorów Muzeum Diecezjalnego w Sandomierzu.

Zawichost, gm. loco

W posiadaniu Władysława Stępnia, mieszkańca Zawichostu, znajduje się fragment siekiery krzemiennej znaleziony na działce położonej za Urzędem Gminnym.

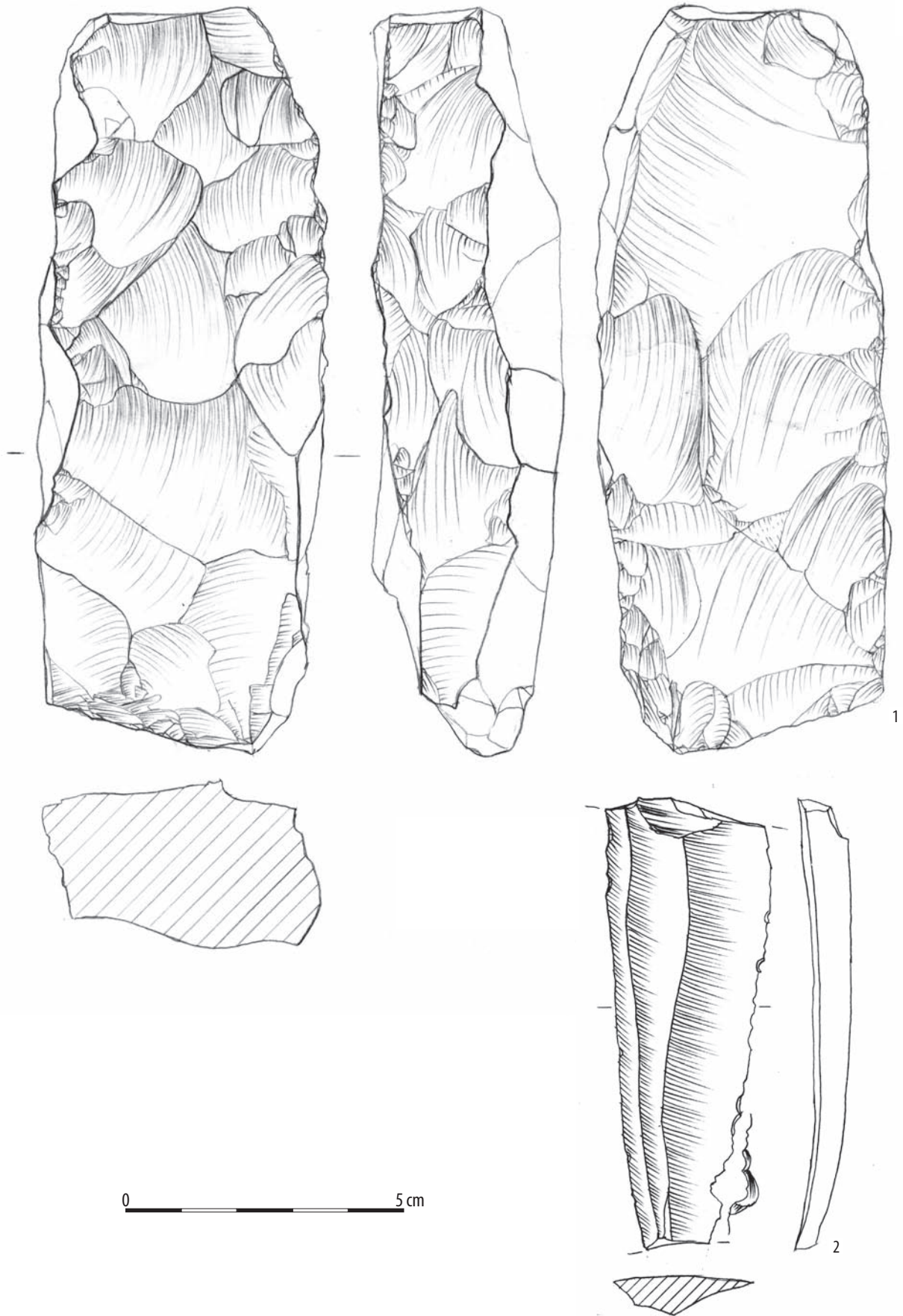
Jest to przyobuchowa część okazu czworościennego o trudnym do ustalenia obrysie (trapezowatym lub beczałkowatym); w rzucie bocznym klinowaty; obuch płaszczyznowy uformowany serią odbić, prostopadły w stosunku do ścianek czołowych; prawdopodobnie częściowo gładzony dwustronnie na ściankach czołowych (do 3/4 długości od ostrza); wymiary: zachowana długość 85 mm, maksymalna szerokość korpusu 43 mm i obucha 23 mm, grubość 32 mm; krzemień świciechowski (ryc. 17: 5); chronologia: neolit – kultura pucharów lejkowatych.

Złota, gm. Samborzec

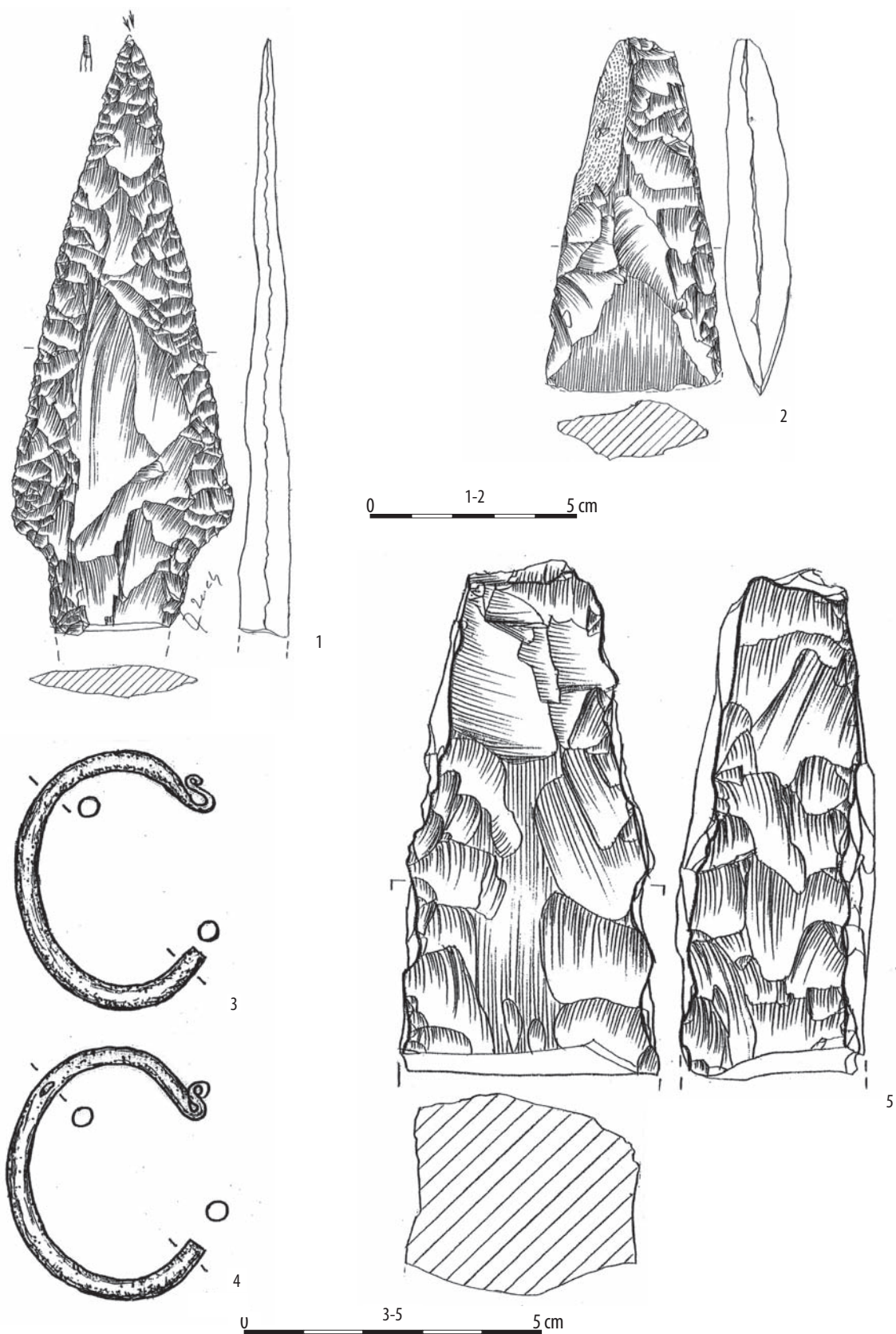
W zbiorach Szkoły Podstawowej w Złotej znajduje się niewielka kolekcja zabytków archeologicznych przekazanych przez rodziców uczniów. Brak bliższych danych na temat miejsc i warunków znalezienia poszczególnych zabytków:

1. zespół grobowy? składający się z siekiery krzemiennej i 2 fragmentów naczyń glinianych:

- a. półwytwór siekiery średniej wielkości w pełni obrobionej dwustronnie serią regularnych dośrodkowych odbić; w obrysie płaszczyznowym bardzo regularna – zbliżona do trapezu; w przekrojach poprzecznym i wzdłużnym – soczewkowata; ostrze lekko łukowate; obuchu krawędziowy liniowy ukształtowanym lekko skośnie w stosunku do osi wzdłużnej; maksymalne wymiary: długość 117 mm, szerokość ostrza 58 mm i obucha 25 mm, grubość 31 mm; krzemień świciechowski (ryc. 18: 1); chronologia: epoka brązu – kultura mierzanowicka;
- b. fragment naczynia – duża część wylewu wraz z górną partią brzuśca; prawdopodobnie pochodzący z amfory o baniastym brzuścu i krótkiej cylindrycznej szyjce przechodzącej płynnie w lekko wychylony na zewnątrz wylew; brzeg wylewu płaski, od strony zewnętrznej krawędź ukośnie ścięta; wykonany z gliny z domieszką drobnoziarnistego tłuczni, dobrze wypalony; powierzchnia zewnętrzna barwy brązowo-brunatnej, wygładzona, błyszcząca, powierzchnia wewnętrzna matowa, ze śladami przecierania, barwy brązowej; pod krawędzią wylewu, na przejściu wylewu w szyjkę i szyjki w brzusiec zdobienie w postaci podwójnej poziomej linii wykonanej za pomocą odcisków sznura, dodatkowo poniżej najniższej linii, na brzuścu rząd płytkich owalnych dołków wykonanych stempelem; wymiary: rekonstruowana średnica wylewu 134 mm; rekonstruowana średnica

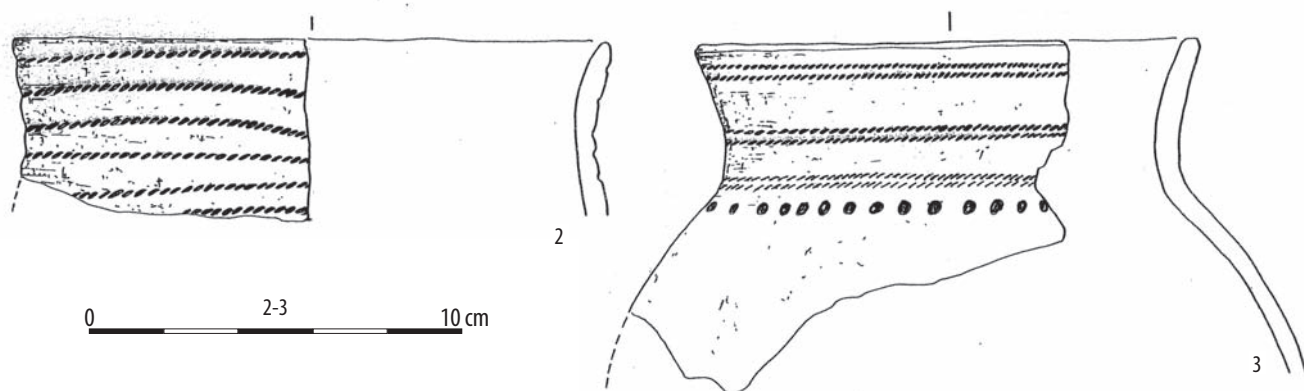
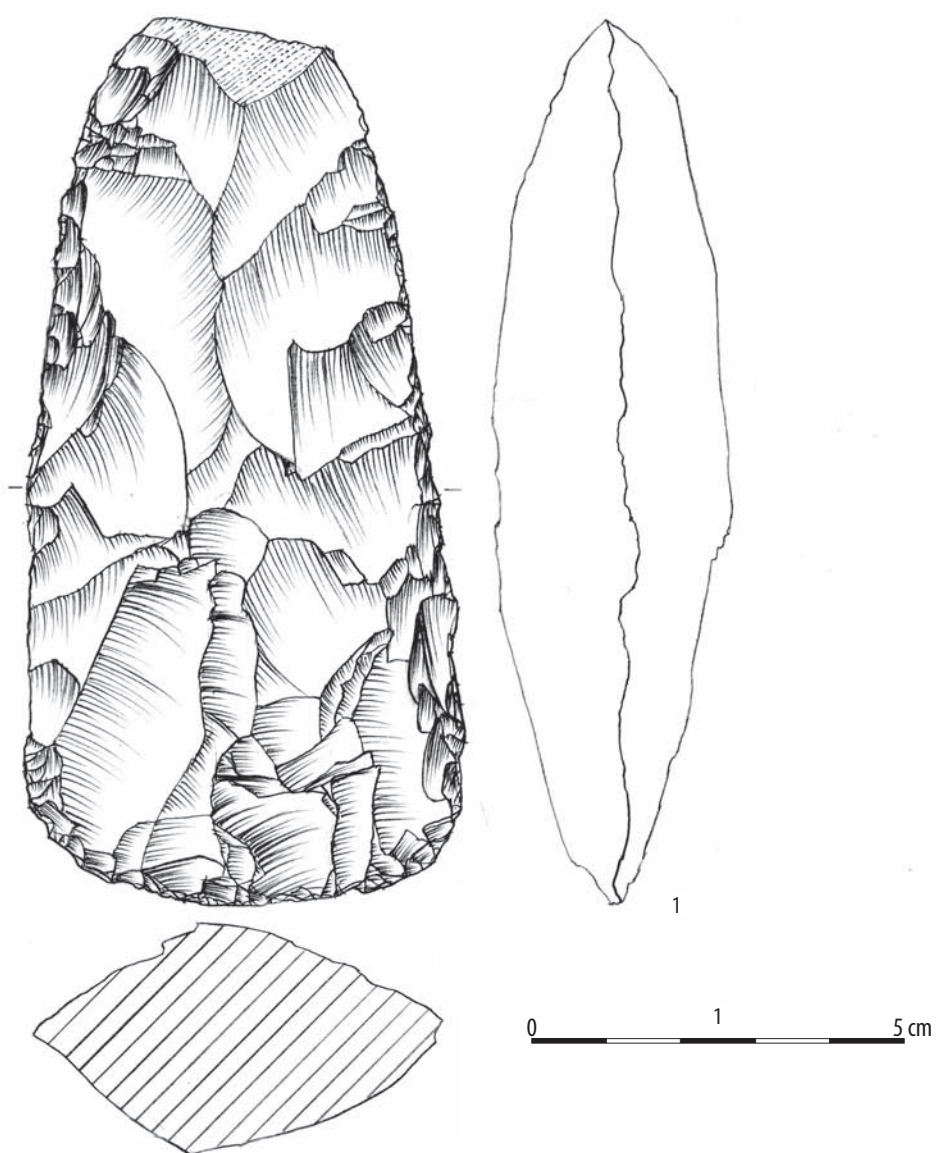

Ryc. 16. Pawłów, pow. sandomierski: 1 – siekiera (krzemień świciechowski); Kleczanów, pow. sandomierski: 2 – wiór (krzemień wołyński). Rys. J. Libera.
 Fig. 16. Pawłów, Sandomierz district: 1 – axe (Świciechów flint); Kleczanów, Sandomierz district: 2 – blade (Volhynian flint). Drawn by J. Libera.

Ryc. 17. Pęczyny, pow. sandomierski: 1 – płaszce (krzemień wołyński); 2 – siekiera (krzemień wołyński); Sandomierz, m. pow.: 3, 4 – kabłączki skroniowe (brąz posrebrzany); Zawichost, pow. sandomierski: 5 – siekiera (krzemień świciechowski). Rys. J. Libera /1, 2, 5/, M. Florek /3, 4/.

Fig. 17. Pęczyny, Sandomierz district: 1 – projectile point (Volhynian flint); 2 – axe (Volhynian flint); Sandomierz, Sandomierz district: 3, 4 – temple rings (bronze silver-plated); Zawichost, Sandomierz district: 5 – axe (Świeciechów flint). Drawn by J. Libera /1, 2, 5/, M. Florek /3, 4/.

Ryc. 18. Złota, pow. sandomierski: 1 – siekiera (krzemień świciechowski); 2, 3 – naczynia (ceramika). Rys. J. Libera /1/, M. Florek /2, 3/.

Fig. 18. Złota, Sandomierz district: 1 – axe (Świeciechów flint); 2, 3 – vessels (clay). Drawn by J. Libera /1/, M. Florek /2, 3/.

- brzuśca ok. 190 mm (ryc. 18: 2); chronologia: epoka brązu – kultura mierzanowicka;
- c. fragment naczynia – duża część wylewu, prawdopodobnie pucharu; brzeg cylindryczny, nieznacznie wychylony na zewnątrz, krawędź ścieniona i zaokrąglona; wykonany z gliny z domieszką drobnoziarnistego tłucznia, dobrze wypalony; powierzchnia zewnętrzna barwy brązowo-brunatnej, wygładzona błyszcząca; powierzchnia wewnętrzna matowa, ze śladami przecierania, barwy brązowej; zdobiony poziomymi odciskami sznura rozmieszczonymi w dość regularnych odstępach; wymiary: rekonstruowana średnica naczynia 155 mm; grubość ścianek 5-6 mm (ryc. 18: 3); chronologia: epoka brązu – kultura mierzanowicka;
2. zespół grobowy? składający się z 6 naczyń glinianych bądź ich fragmentów:
- a. naczynie wazowate – zachowane w całości, z największą wydętością brzuśca umieszczoną w ok. 3/4 wysokości, z nie wyodrębnioną szyjką i lekko wychylonym na zewnątrz wylewem o płaskim poziomym brzegu z lekko ściętą zewnętrzną krawędzią; wykonane z gliny z dużą ilością drobno i średnioziarnistego tłucznia; powierzchnie zewnętrzna i wewnętrzna matowe, barwy czarnej; wymiary: wysokość 190 mm, średnica wylewu 188 mm; maksymalna średnica brzuśca 225 mm, średnica dna 80 mm; grubość ścianek 6-10 mm, grubość dna 15-17 mm (ryc. 19: 1); chronologia: epoka żelaza – kultura przeworska;
- b. krępe naczynie – zachowane we fragmentach, o brzuścu o największej wydętości umieszczonej w ok. 3/4 wysokości naczynia, przechodzącym płynnie w krótki cylindryczny wylew; brzeg wylewu ścieniony i zaokrąglony; wykonane z gliny z dużą ilością drobno i średnioziarnistego tłucznia; powierzchnie zewnętrzna i wewnętrzna matowe, z widocznymi ziarnami domieszki, barwy czarnej; wymiary: wysokość 200 mm, średnica wylewu 195 mm; maksymalna średnica brzuśca 220 mm, średnica dna 123 mm; grubość ścianek 1,0-1,5 mm, grubość dna 18 mm (ryc. 19: 3); chronologia: epoka żelaza – kultura przeworska;
- c. małe krępe naczynie dwustożkowe o grubym dnie sięgającym prawie 1/3 wysokości naczynia; wylew nachylony do wnętrza, o zaokrąglonym brzegu; wykonane z gliny z dużą ilością drobno i średnioziarnistego tłucznia; powierzchnie zewnętrzna i wewnętrzna matowe, ze śladami przecierania, barwy czarnej, z widocznymi ziarnami domieszki; wymiary: wysokość 98 mm, średnica wylewu 85 mm; maksymalna średnica brzuśca 118 mm, średnica dna 70 mm; grubość ścianek 6-7 mm, grubość dna 24-30 mm (ryc. 19: 2); chronologia: epoka żelaza – kultura przeworska;
- d. pucharek doniczkowy – zachowany w całości, wylew nieznacznie nachylony do wnętrza, o poziomo ściętym brzegu; wykonany z gliny z dużą ilością drobno i średnioziarnistego tłucznia; powierzchnie zewnętrzna i wewnętrzna matowe, nierówne, ze śladami przecierania, barwy czarnej, z widocznymi ziarnami domieszki; wymiary: wysokość 101 mm, średnica wylewu 105 mm; maksymalna średnica brzuśca 109 mm, średnica dna 70 mm; grubość ścianek 6-10 mm, grubość dna 18-21 mm (ryc. 19: 4); chronologia: epoka żelaza – kultura przeworska;
- e. fragment części przydennej naczynia, być może doniczkowego – wykonany z gliny z dużą ilością drobno i średnioziarnistego tłucznia; powierzchnie zewnętrzna i wewnętrzna matowe, ze śladami przecierania, barwy czarnej, z widocznymi ziarnami domieszki; wymiary: zachowana wysokość 64 mm; maksymalna średnica 115 mm, średnica dna 63 mm; grubość ścianek 6-7 mm, grubość dna 19-21 mm (ryc. 20: 1); chronologia: epoka żelaza – kultura przeworska;
- f. fragment części przydennej naczynia nieokreślonej formy – dno wyodrębnione w postaci niskiej stopki, grubsze po środku, cieńsze na obwodzie, ścianki równej grubości, wychylone na zewnątrz pod kątem ok. 110°; wykonane z gliny z dużą ilością drobno- i średnioziarnistego tłucznia; powierzchnie zewnętrzna i wewnętrzna matowe, ze śladami przecierania, barwy czarnej, z widocznymi ziarnami domieszki; wymiary: zachowana wysokość 85 mm; maksymalna średnica 195 mm, średnica dna 140 mm; grubość ścianek 9-10 mm, grubość dna 17-23 mm (ryc. 20: 2); chronologia: epoka żelaza – kultura przeworska;
3. przęślik – gliniany; dwustożkowy symetryczny, w formie dwu tej samej wysokości ściętych stożków połączonych podstawami; górna i dolna podstawa lekko zakłęsnięte; wymiary: średnica 53 mm, wysokość 25 mm, średnica podstaw górnej i dolnej 20 mm; średnica otworu 7 mm (ryc. 20: 3); chronologia: kultura przeworska?;
4. przęślik – gliniany; dwustożkowy asymetryczny, w formie dwu różnej wysokości ściętych stożków połączonych podstawami; wymiary: średnica 22 mm,

Ryc. 19. Złota, pow. sandomierski: 1-4 – naczynia (ceramika). Rys. M. Florek.

Fig. 19. Złota, Sandomierz district: 1-4 – vessels (clay). Drawn by M. Florek.

wysokość 28 mm, średnica podstaw górnej i dolnej 25 mm; średnica otworu 7 mm (ryc. 20: 4); chronologia: kultura przeworska?

Analiza

W prezentowanym zbiorze znajdują się różnorodne zabytki. Wśród form kamiennych zdecydowanie przeważają okazy wykonane ze skał krzemionkowych (17 egz.), reprezentowanych przez pięć gatunków, wśród których dominuje surowiec świeciechowski (7 egz.), następnie wołyński i pasiasty (po 4 egz.) oraz śladowo czekoladowy i ożarowski (po 1 egz.). Krzemienne formy typologiczne zdominowane są przez siekiery (12 egz.), ponadto znajdują się pojedyncze zabytki w postaci: obłupa, gracy, noża sierpowatego, płoszcza i wióra retuszowanego. Artefakty kamienne reprezentują dwa topory.

Najstarszym zabytkiem jest kamienny topór z Gorzyczan (ryc. 14), który można łączyć z kulturą ceramiki wstęgowej rytej, bądź jedną z młodszych kultur cyklu naddunajskiego, których stanowiska znane są licznie z tej miejscowości oraz sąsiadującego z nią Samborca (por. Z. Podkowińska 1959, s. 11-22).

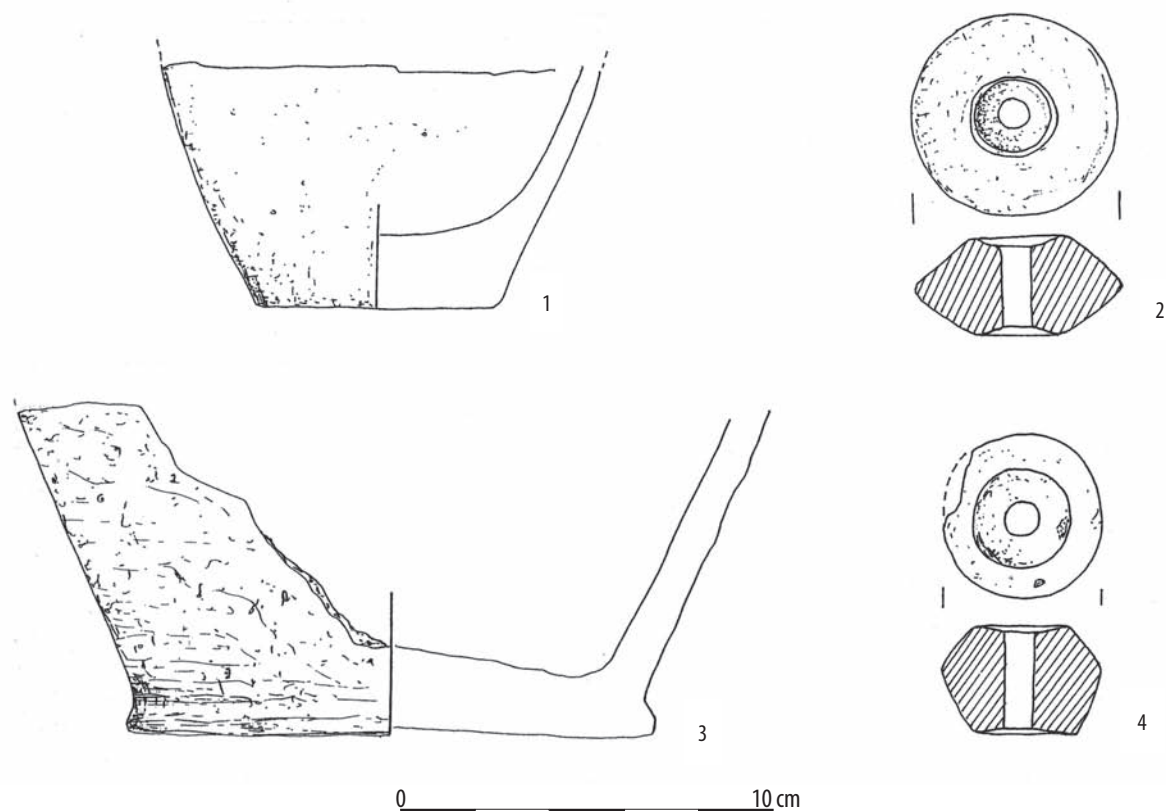
Młodszą chronologię posiadają czworościenne siekiery. W trzech przypadkach są to okazy makrolityczne: półwytwór, w zamyśle prawdopodobnie beczułkowaty, z Pawłowa (ryc. 16) i dwie formy trapezowate – z Kleczanowa (ryc. 15: 1) oraz fragmentarycznie zachowana z Zawichostu (ryc. 17: 5). Tego typu zabytki są charakterystyczne dla ludności kultury pucharów lejkowatych. W systematyce B. Balcera (1975, s. 116) odpowiadają typowi A. Podobnej zapewne proveniencji są dwie siekiery (w tym okaz miniaturowy) wykonane z parawiórów, pochodzące z „Gawrońca” – kluczowej osady tej kultury zlokalizowanej w Ćmielowie (ryc. 8: 1, 2). Z tą samą kulturą pucharów lejkowatych związanych jest część fragmentów naczyń z Binkowic-Śmiłowa (ryc. 6: 3-5) oraz dwa przęśliki i trzy fragmenty naczyń z Ćmielowa (ryc. 9: 1-3; 10: 1, 2). Wśród tych ostatnich zwraca uwagę fragment dużego kubka z ażurowym, posiadającym trzy owalne otwory uchem, formą nawiązującym do typu *ansa lunata*, jednak z górną częścią rozszerzoną nie w formie półksiężyca lecz posiadającą trzy „rogate” wypustki. Egzemplarz ten nie ma bliskich analogii.

Z kolei zachowana fragmentarycznie, nieregularnie płaska, prostokątna siekiera odkryta na terenie Czyżowa Szlacheckiego (ryc. 13: 7), podobnie jak środkowy fragment makrolitycznego wióra z wyretuszowana wnęką z Kleczanowa (ryc. 16: 2), mogą być związane zarówno kulturą pucharów lejkowatych, jak

też z kulturami amfor kulistych i ceramiki sznurowej, w grobach których posiadają ściśle odpowiedniki (m.in. J. Libera 2004, s. 107 in.).

Nastęny horyzont chronologiczny wyznaczają zabytki związane z epoką brązu. Niewątpliwie z jej początkowym okresem, a ściślej z kulturą mierzanowicką należy łączyć dwa podowalne półwytwory siekier dwuściennych oraz obłup podobnej formy i gracy – wszystkie pochodzące ze szkolnej kolekcji zdeponowanej w Bidzinach (ryc. 3: 2; 4). W trzech przypadkach formy te wykonano z krzemienia pasiastego. Zarówno użyty surowiec, jak i stylistyka tych zabytków wskazują, że mogą pochodzić z jednego stanowiska. Bez wątplenia z obecnością społeczności „mierzanowickiej” należy łączyć również płoszcze o trójkątnym ostrzu znalezione w Pęczynach (ryc. 17: 1). Tego typu okazy w systematyce J. Libery (2001, s. 25-27) sklasyfikowane jako typ BBI – określone jako groty typu Czerniczny-Torczyń – są charakterystyczne dla fazy wczesnej kultury mierzanowickiej (tamże, s. 80). Zapewne z tą kulturą należy również łączyć masywny obłup (ryc. 2) – najprawdopodobniej z przeznaczeniem na siekiere – z krzemienia ożarowskiego. Kulturę mierzanowicką reprezentuje również prawdopodobnie zespół grobowy – dwa duże fragmenty naczyń zdobione ornamentyką sznurową oraz półwytwór siekiery dwuściennej ze Złotej (ryc. 18: 1-3), także ułamek niewielkiego pucharka, również zdobionego sznurem, z Binkowic-Śmiłowa (ryc. 6: 6), a także fragmenty dwóch ozdób wykonanych z szabli dzika z tej ostatniej miejscowości (ryc. 5: 4; 6: 1). Tego typu ozdoby, zawsze występujące parami, a będące elementami naszyjników bądź napiersników, są dość licznie spotykane w grobach kultury mierzanowickiej na Wyżynie Sandomierskiej. Ostatnio odkryto je na cmentarzysku obok tzw. kopca Kwaczała (stan. 6) w Złotej (por. M. Florek, A. Zakościelna 2006, ryc. 8: 3).

W prezentowanej grupie zabytków kamiennych zwracają uwagę zabytki zdeponowane w zbiorach szkolnych w Bidzinach. Brak informacji o warunkach ich znalezienia bardzo ogranicza nasze wnioskowanie. Biorąc pod uwagę najbliższą strefę rejonów występowania krzemienia pasiastego, jest wielce prawdopodobnym, że pochodzą one z jednej z pracowni produkujących zbliżone okazy siekier dwuściennych. Do najlepiej poznanych rejonów krzemienionośnych należy pas występowania skał krzemionkowych pasiastych nad Kamienną. Stefan Krukowski, m.in. z pola eksploatacyjnego „Borownia” w Rudzie Kościelnej w trakcie wielokrotnych penetracji zebrał nalicznieszą dla ziem polskich serię półwytworów tych narzędzi (445 form prezentujących różne fazy produkcji – por. M. Zalewski, W. Borkowski 1996, s. 33, 52, ryc.

Ryc. 20. Złota, pow. sandomierski: 1, 2 – naczynia (ceramika); 3, 4 – przęśliki (ceramika). Rys. M. Florek.

Fig. 20. Złota, Sandomierz district: 1, 2 – vessels (clay); 3, 4 – spindle whorls (clay). Drawn by M. Florek.

4: d). Również z największego pola eksploatacyjnego „Krzemionki”, położonego na terenie dwóch wsi Suduł i Ruda Kościelna, licznych serii półwytworów siekier dwuściennych dostarczyły prace prowadzone na przestrzeni kilkudziesięciu lat (m.in. J. Bąbel 1981, s. 36-37; S. Sałaciński 1989, s. 105). Niewielkie serie tego typu zabytków sygnalizowane są z kolejnych pól górniczych: „Księża Rola Mała”, „Księża Rola Duża” i „Ostroga” w Rudzie Kościelnej, „Krunio” w Łysowdach oraz „Koryczna” w Wojciechówce (np. J. Budziszewski, R. Michniak 1989, s. 163-168). Inne punkty kopalniane z poświadczoną produkcją siekier dwuściennych odkrył J. Budziszewski (1996, s. 91, 94) pod Teofilowem w rejonach pól „Skałecznicza Duża” i „Skałecznicza Mała” oraz na stanowisku „Dworskie” w Kolonii Seredzice (W. Borkowski, J. Budziszewski 1995, tab. I).

Stosunkowo dużych serii siekier dwuściennych dostarczyły stanowiska wyznaczające główne centra osadnicze tej kultury zlokalizowane na południe od wychodni surowców pasiastych. Znany je ponadto z obszaru zarówno osady, jak i cmentarzyska w Mierzanowicach, pow. opatowski. Na osadzie wśród odkrytych 73 okazów tylko 6 egzemplarzy stanowiło

formy w pełni wykończone (B. Balcer 1977, tab. 2, 3). Nekropole tej kultury również dostarczyły pokaźnego zbioru tych narzędzi. Z cmentarzysk w Mierzanowicach I, Wojciechowicach I, Złotej „Nad Wawrem” oraz w Świniarach Starych łącznie uzyskano 28 okazów, z czego 3/4 wykonano z surowca pasiastego, w tym 6 okazów stanowią półwytwory (m.in. J. Bąbel 1987, zest. 34).

Dominująca rola surowca pasiastego w wytwórczości siekier dwuściennych obserwowana na obszarze Wyżyny Sandomierskiej oraz Niecki Nidziańskiej jest wyraźna. Wśród zarejestrowanych tam niemalże 300 egzemplarzy, krzemień pasiasty osiąga blisko 53%, przy znacznym udziale surowca świeciechowskiego wynoszącego około 24% i znikomym skał pozostałych – krzemienia jurajskiego podkrakowskiego, górnokredowego wschodniego (tj. jednej z odmian surowca wołyńskiego – przyp. MF, JL), czekoladowego i ożarowskiego (J. Budziszewski 1991, tab. 3).

Ciekawym i rzadko spotykanym znaleziskiem jest graca. Formy te po raz pierwszy scharakteryzowane zostały przez Ewę Krakowską (1996) na bazie materiałów zebranych z powierzchni kopalni „Borownia” w Rudzie Kościelnej. Pojedyncze okazy wystąpiły na

kopalni „Krzemionki” (E. Krakowska 1996, ryc. 17). Ich obecność stwierdzono również na osadach w Mierzanowicach (B. Balcer 1977, s. 199, ryc. 2: a; 9: b) i Wojciechowicach (J. T. Bąbel 1985, ryc. 8: j). Wszyscy autorzy zgodnie formy te odnoszą do kultury mierzanowickiej.

Nieco szerszą chronologię mogą mieć pozostałe siekiery dwuścienne – z Binkowic-Śmiłowa i Pęczyna (ryc. 5: 2, 3; 17: 2). Te średniej wielkości narzędzia występują w wyposażeniu grobowym kilku kultur: ceramiki sznurowej, złockiej, mierzanowickiej i trzcinieckiej (m.in. B. Bargieł, J. Libera 2002, s. 23-25).

Najmłodszym chronologicznie wśród zabytków krzemiennych jest nóż sierpowaty z Garbacza-Skały (ryc. 11ab). Jego półksiężycowaty kształt – stanowiący typ BAI w systematyce J. Libery (2001, ryc. 20), jednoznacznie umiejscawia go wśród znalezisk starszego okresu epoki brązu – wczesnego okresu (halštackiego) epoki żelaza. Na obecnym etapie studiów dotychczas nie rozstrzygnięto, z którą jednostką taksonomiczną – kulturą trzciniecką, czy łużycką – należy łączyć tego typu „sierpy” (tamże, s. 130-131). Pozostałością po osadnictwie ostatniej z tych jednostek jest zapewne fragmentarycznie zachowany topór kamienny z Binkowic-Śmiłowa (ryc. 5: 1) oraz 2 fragmenty ceramiki z tej samej miejscowości (ryc. 7: 4, 5), zapewne również przęślik z Błonia (ryc. 13: 6). Ponadto w zbiorze ceramiki z Binkowic-Śmiłowa znajdują się fragmenty naczyń kultury trzcinieckiej (ryc. 7: 1-3), w tym wylewy o charakterystycznie ukośnie ściętych brzegach, oraz kultury pomorskiej (ryc. 7: 6-8).

Kolejny horyzont chronologiczny związany jest z kulturą przeworską. Reprezentują go żelazny grot oszczepu z Kleczanowa, trzy denary rzymskie z Krzczonowic oraz przypuszczalny zespół grobowy składający się z sześciu zachowanych w całości bądź we fragmentach naczyń ze Złotej. Z tą jednostką kulturową i okresem rzymskim należy prawdopodobnie wiązać również przęśliki gliniane, zwłaszcza formy dwustożkowate – z Krzczonowic (ryc. 13: 1-5) i Złotej (ryc. 20: 3, 4).

Grot z Kleczanowa (ryc. 15: 2) pod względem formy, jest najbliższy okazom typu C odmiany C3 z młodszego okresu przedrzymskiego wg klasyfikacji Piotra Łuczkiwicza (2006, s. 105-110). Jak wskazują ślady prostowania oraz zachowana „patyna ogniowa”, pochodzi on najpewniej ze zniszczonego grobu ciałopalnego. Nie jest to pierwsze odkrycie tego typu w tej miejscowości. Na co najmniej dwa groby ciałopalne, w tym jeden w inwentarzu zawierający również grot oszczepu datowany na młodszy okres przedrzymski, natrafiono przypadkowo w latach 30. XX w. Zabytki z tych grobów do 1939 roku znajdowały się w zbiorach Muzeum PTK w Sandomierzu, później zaginęły

(A. Buko, M. Florek, J. Ścibior 1997, s. 40). Wszystkie te odkrycia świadczą o istnieniu na terenie Kleczanowa cmentarzyska kultury przeworskiej z młodszego okresu przedrzymskiego, o nieznannej jednak lokalizacji².

Nie ma natomiast problemów z określeniem chronologii trzech denarów z Krzczonowic (ryc. 12: 1-3), wybitych za panowania cesarzy Wespazjana, Trajana i Hadriana między 77 a 134 rokiem. Znalezione w pobliżu siebie, mogą stanowić resztki rozwłóconego skarbu ukrytego około połowy II w. n.e.

Prawdopodobnie z cmentarzyska pochodzą również naczynia ze Złotej, stanowiące zapewne jeden zespół grobowy (ryc. 19: 1-4; 20: 1, 2). Wszystkie lepienie ręcznie, z tego samego rodzaju gliny, wypalane w podobnych warunkach, różnią się znacznie między sobą jakością wykonania. Duże naczynie wazowate wykonane jest starannie, posiada stosunkowo cienkie ścianki i dno oraz wygładzone powierzchnie. Drugie duże naczynie wykonane jest mniej starannie, powierzchnie są nierówne, na ściankach widoczne ślady wygniatań, same ścianki oraz dno posiadają większą grubość. Najmniej starannie wykonano dwa małe naczynia. Widoczne to jest zarówno w ich asymetryczności, grubych dnach, grubych, nierównych ściankach, powierzchniach prawie niegładzonych, z wystającymi na zewnątrz ziarnami domieszki i widocznymi śladami formowania. Można je datować ogólnie na fazę C2 okresu rzymskiego, chociaż podobne formy występują przez cały okres rzymski.

Z wczesnego średniowiecza pochodzą dwa duże kabłączki skroniowe z posrebrzanego brązu znalezione w Sandomierzu podczas prac ziemnych na dziedzińcu Collegium Gostomianum (ryc. 21: 1, 2). Jest to teren, którego część zajmował funkcjonujący od około połowy wieku XII po wiek XVII cmentarz przykościelny przy, obecnie nieistniejącym, rozebranym w początkach XIX wieku dawnym kościele parafialnym p.w. św. Piotra (por. T. Rysiewska 1996a, s. 19), zatem kabłączki pochodzą najpewniej ze zniszczonego grobu z tego cmentarza. Oba, prawie identyczne, reprezentują typ III wg typologii Krystyny Musianowicz (1949, s. 200), datowany ogólnie od X po XIII wiek. Ścisłą chronologię dla tego typu form brązowych posrebrzanych kabłączków o średnicy wewnętrznej od 2 do 5 cm, określonych jako odmiana B, podaje Hanna Kóčka-Krenz (1971, s. 97-143). Zgodnie z jej

² Na cmentarzysko to nie natrafiono podczas prowadzonych w rejonie Kleczanowa badań powierzchniowych (por. A. Buko, M. Florek, J. Ścibior 1997, s. 45-59), natomiast informacje Pana S. Siudaka, w posiadaniu którego grot się znajduje, nie dają żadnych wskazówek w tym względzie.

ustaleniami są one typowe dla przedziału XI/XII-XII/XIII wiek. Biorąc dodatkowo pod uwagę ogólną chronologię cmentarza, z którego kabłączki pochodzą, należy przyjąć, że oba egzemplarze (stanowiące parę) można datować na wiek XII, najpewniej jego drugą połowę. Należy zwrócić uwagę, że są to – czwarty i piąty – kolejne egzemplarze kabłączków znalezione na terenie cmentarza przykościelnego św. Piotra; dotychczasowe trzy – jeden bardzo duży i dwa podobne do prezentowanych – odkryto w trakcie badań wyko-

paliskowych w latach 1970-1973 (T. Rysiewska 1996b, s. 379, ryc. 5).

Trudno natomiast określić zarówno chronologię, jak i funkcję niewielkiej kuli z wapienia, z dookólnym żłobkiem na obwodzie znalezionej na terenie Binkowic Śmiłowa (ryc. 6: 2). Prawdopodobnie była ona obwiązywana sznurkiem lub cienkim rzemieniem, na co wskazuje żłobek mający zapobiegać przed zsuwaniem się. Mogła służyć zatem jako ciężarek bądź odważnik, chociaż nie można wykluczyć, że był to pocisk do procy.

Literatura

- Balcer Bogdan
1975 *Krzemień świeciechowski w kulturze pucharów lej-kowatych. Eksploatacja, obróbka i rozprzestrzenienie*. Wrocław.
- 1977 *Osada kultury mierzanowickiej na stanowisku 1 w Mierzanowicach, woj. tarnobrzesckie*. Wiadomości Archeologiczne 42: 2, s. 175-212.
- Bargieł Barbara, Florek Marek
1990 *Materiały archeologiczne z Zawichostu i Dwikoz, woj. tarnobrzesckie*. W: Sprawozdania z badań terenowych Katedry Archeologii UMCS w Lublinie w 1990 roku, red. J. Gurba. Lublin, s. 70-74.
- 2002 *Z badań nad produkcją siekier dwuściennych z krzemienia świeciechowskiego i gościeradowskiego*. Przegląd Archeologiczny 50, s. 5-43.
- Bąbel Jerzy T.
1981 *Krzemionki, gm. Bodzechów, woj. kieleckie. Rezerwat Archeologiczny*. W: Informator Archeologiczny. Badania rok 1980, red. M. Konopka. Warszawa, s. 36-37.
- 1985 *Weryfikacyjne badania powierzchniowe przeprowadzone w rejonie wsi Mierzanowice i Wojciechowice, woj. Tarnobrzesckie*. Sprawozdania Archeologiczne 37, s. 55-71.
- 1987 *Obrządek pogrzebowy we wczesnym okresie brązu na Wyżynie Sandomierskiej* (maszynopis pracy doktorskiej przechowywany w Instytucie Archeologii UMCS w Lublinie).
- Borkowski Wojciech, Budziszewski Janusz
1995 *The use of striped flint in prehistory*. Archaeologia Polona 33, s. 71-87.
- Budziszewski Janusz
1991 *Krzemieniarstwo ludności Wyżyny Środkowomazowieckiej we wczesnej epoce brązu*. W: Schyłek neolitu i wczesna epoka brązu w Polsce środkowowschodniej (materiały z konferencji), red. J. Gurba. Lublin, s. 181-208. Lubelskie Materiały Archeologiczne 6.
- 1996 *Przyczynki do poznania gospodarki krzemieniem pasiastym we wczesnej epoce brązu*. W: Z badań nad wykorzystaniem krzemienia pasiastego, red. W. Brzeziński, W. Borkowski, W. Migal. Warszawa, s. 87-109. Studia nad Gospodarką Surowcami Krzemiennymi w Pradziejach 3.
- Budziszewski Janusz, Michniak Ryszard
1989 *Z badań nad występowaniem, petrograficzną naturą oraz prahistoryczną eksploatacją krzemienia pasiastych w południowym skrzydle niecki Magoń – Folwarczysko*. Wiadomości Archeologiczne 49: 2 (1983), s. 151-190.
- Buko Andrzej, Florek Marek, Ścibior Józef
1997 *Prospekcje terenowe i ich najważniejsze wyniki*. W: Kleczanów. Badania rozpoznawcze 1989-1992, red. A. Buko. Warszawa, s. 45-59.
- Florek Marek
1993 *Zabytki kamienne i krzemienne ze zbiorów tarnobrzesckiego oddziału PTAiN [Polskiego Towarzystwa Archeologicznego i Numizmatycznego]*. Materiały i Sprawozdania Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego za lata 1991-1992 [t. 14], s. 31-36.
- 1994 *Nowe stanowiska archeologiczne z okolic Grębowa, gm. loco, woj. tarnobrzesckie*. Materiały i Sprawozdania Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego za 1993 rok [t. 15], s. 339-345.
- 1995 *Kolekcja zabytków archeologicznych z okolic Wojciechowic, gm. loco, woj. tarnobrzesckie*. Materiały i Sprawozdania Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego 16, s. 13-22.
- 1998 *Nowe materiały z odkryć przypadkowych i tzw. znaleziska luźne z terenu województwa tarnobrzesckiego*. Materiały i Sprawozdania Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego 19, s. 17-25.
- Florek Marek, Zakościelna Anna
2006 *Wyniki badań ratowniczych na stanowisku 6 w Złotej, pow. sandomierski, w latach 2002-2004*. Archeologia Polski Środkowowschodniej 8, s. 41-56.
- Kowalski Krzysztof
1975 *Materiały do badań neolitu w Polsce*. Materiały Starożytne i Wczesnośredniowieczne 3, s. 45-70.
- Kóćka-Krenz Hanna
1971 *Esowate kabłączki skroniowe z Polski północno-zachodniej*. Fontes Archaeologici Posnanienses 22, s. 97-143.
- Krakowska Ewa
1996 *Grace górnicze z pola eksploatacyjnego „Borownia” w Rudzie Śląskiej*. W: Z badań nad występowaniem krzemienia pasiastego, red. W. Brzeziński, W. Borkowski, W. Migal. Warszawa, s. 55-85. Stu-

- dia nad Gospodarką Surowcami Krzemiennymi w Pradziejach 3.
- Libera Jerzy
- 1994 *Nowe znaleziska kultury amfor kulistych pod Zawichostem. Materiały i Sprawozdania Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego za 1993 r. [t. 15], s. 301-302.*
- 2001 *Krzemiennie formy bifacjalne na terenach Polski i zachodniej Ukrainy (od środkowego neolitu do wczesnej epoki żelaza).* Lublin.
- 2004 *W dążeniu ku nowej syntezie. Wybrane zagadnienia krzemieniarstwa schyłkowego z dorzecza górnej i środkowej Wisły.* Archeologia Polski 49: 1-2, s. 106-124.
- Łuczkiwicz Piotr
- 2006 *Uzbrojenie ludności ziem polskich w młodszym okresie przedrzymskim.* Lublin. Archaeologia Militaria 2.
- Musianowicz Krystyna
- 1949 *Kablączki skroniowe – próba typologii i chronologii.* Światowit 20, s. 115-232.
- Podkowińska Zofia
- 1959 *Stanowiska neolityczne i późniejsze w okolicach wsi Gorzyczany, pow. Sandomierz.* Sprawozdania Archeologiczne 6, s. 11-22.
- Rysiewska Teresa
- 1996a *Wstęp do analizy stratygraficznej: sekwencje i fazy.* W: Sandomierz. Badania 1969-1973, [t. 2], red. S. Tabaczyński. Warszawa, s. 15-19. Polskie Badania Archeologiczne 32.
- 1996b *Zabytki wydzielone ze stanowiska Collegium Gostomianum w Sandomierzu.* W: Sandomierz. Badania 1969-1973, [t. 2], red. S. Tabaczyński. Warszawa, s. 327-389. Polskie Badania Archeologiczne 32.
- Sałaciński Sławomir
- 1989 *Wstępne wyniki badań przeprowadzonych w obrębie szybu nr 8/669 w Krzemionkach, woj. Kielce.* Sprawozdania Archeologiczne 40, s. 95-106.
- Zalwski Marek, Borkowski Wojciech
- 1996 *Zagadnienie chronologii pola eksploatacyjnego „Borownia” w Rudzie Kościelnej, woj. tarnobrzeskie, w świetle nowych materiałów nakopalnianych i osadniczych.* W: Z badań nad wykorzystaniem krzemienia pasiastego, red. W. Brzeziński, W. Borkowski. W. Migal. Warszawa, s. 31-54. Studia nad Gospodarką Surowcami Krzemiennymi w Pradziejach 3.

Archaeological artefacts from accidental discoveries in the Sandomierz Upland, Świętokrzyskie voivodship /summary/

The paper presents archaeological artefacts which came from accidental discoveries that took place in recent years at the territory of the Sandomierz Upland and were made available to the authors for analysis. They represent all chronological periods, from the Neolithic to the early Middle Ages. The most numerous in the collection are stone and flint items, mainly represent-

ing the Funnel Beaker Culture and the Mierzanowice Culture. Among the other artefacts presented in the paper one should note the iron spearhead from the younger Pre-Roman Period, 3 denarii, probably coming from the hoard hidden around the middle of the 2nd century AD, and an assemblage of hand-made pottery, constituting the furniture of a Przeworsk Culture grave.

Dr Marek Florek
Dr hab. prof. UMCS Jerzy Libera
Instytut Archeologii UMCS
Pl. M. Curie-Skłodowskiej 4
20-031 Lublin
gflorek@wp.pl
jlibera@o2.pl